

AUGUST 2024

RÅDET
FOR
BØRNS
LÆRING

BERETNING FRA FORMANDSKABET 2024

INDHOLDSOVERSIGT

FORORD	SIDE 5
KAPITEL 1. INDLEDNING	SIDE 7
KAPITEL 2. BEHOV FOR ÆNDRINGER I FOLKESKOLENS AFGANGSEKSAMEN	SIDE 13
2.1 Udskolingen er for styret af afgangseksamen	SIDE 15
2.2 VIVE's undersøgelse af afgangsprøver samt deres betydning for elever og skoler	SIDE 16
2.3 Formandskabets anbefalinger	SIDE 25
KAPITEL 3. BEDRE OVERGANGE TIL UNGDOMSUDDANNELSE	SIDE 29
3.1 For mange elever lever ikke op til adgangskravene til ungdomsuddannelserne	SIDE 31
3.2 Hvad har betydning for en god overgang til ungdomsuddannelse?	SIDE 34
3.3 Formandskabets anbefalinger	SIDE 44
KAPITEL 4. FORMANDSKABETS EFTERORD	SIDE 47
4.1 Formandskabets fokus og anbefalinger i den samlede formandskabsperiode	SIDE 48
LITTERATURLISTE	SIDE 53

BILAG 1. REFERAT AF MØDE I RÅDET FOR BØRNS LÆRING D. 19. AUGUST 2024	SIDE 55
---	----------------

BILAG 2. RÅDET FOR BØRNS LÆRINGS AKTIVITETER I 2024	SIDE 58
--	----------------

FORORD

Rådet for Børns Læring er et uafhængigt råd, som består af et formandskab, der leder arbejdet i Rådet. Formandskabet består af videns- og ressourcepersoner med perspektiver på og kendskab til dagtilbuds- og skoleområdet. Ud over formandskabet er der i Rådet repræsentanter fra relevante interesseorganisationer på dagtilbuds- og folkeskoleområdet. Rådet for Børns Læring nedsættes af børne- og undervisningsministeren, som også udpeger formandskabet. Det nuværende formandskab er beskikket for en treårig periode fra medio 2021 til medio 2024.

Rådet for Børns Læring har til opgave at følge, vurdere og rådgive børne- og undervisningsministeren om det faglige niveau, den pædagogiske udvikling og elevernes udbytte af undervisningen i folkeskolen og ungdomsskolen og om det pædagogiske arbejde med at understøtte alle børns trivsel, udvikling og læring i dagtilbud.

Formandskabet afgiver hvert år en skriftlig beretning til børne- og undervisningsministeren med anbefalinger til ministeren.

Formandskabet har i år beskæftiget sig med elevernes sidste år i skolen og har i den forbindelse haft fokus på folkeskolens afgangseksamen samt bedre overgange til ungdomsuddannelser. Derudover har formandskabet i indeværende år ønsket at samle op på deres 3-årige periode, hvor de har haft fokus på, hvordan der kan skabes bedre vilkår for børn og unges institutions- og skoleliv, så alle børn og unge uanset social baggrund får en god og lærerig opvækst.

Rådet for Børns Læring har drøftet beretningen på et møde den 19. august 2024. Et referat af rådsmedlemmernes synspunkter findes i bilag 1.

Formandskabet for Rådet for Børns Læring den 29. august 2024:

- Else Sommer (formand)
- Helle Bjerg
- Marco Damgaard
- Mads Meier Jæger
- Nanna Lohman
- Anette Lykke
- Jens-Peter Thomsen

KAPITEL 1. INDLEDNING

Formandskabet for Rådet for Børns Læring har i sin treårige periode valgt at dække hele 0-18-årsområdet gennem tre fokuserede nedslag i børnenes institutions- og skoleliv. Efter to år med fokus på hvilke initiativer, der med tidlig indsats vil kunne bidrage til at sikre alle børn en god og lærerig barndom i daginstitutioner og i indskolingen, har formandskabet i sin sidste periode valgt at fokusere på folkeskolens sidste år. Udskolingen skal være motiverende for alle elever, og den skal bidrage til, at alle elever forlader folkeskolen med videre muligheder i livet.

Folkeskolen som institution danner rammen om børn og unges læring, udvikling og dannelse i 10 år. Skolens opgave er, at børn og unge udvikler kundskaber og færdigheder og får muligheder for alsidig udvikling og dannelse. For at vi i skolen kan leve op til formålet om at bane vejen for børns og unges videre færd i livet, i uddannelse og i beskæftigelse, er udskolingen særlig væsentlig som ramme for elevernes sidste formative år i grundskolen.

Formandskabet har derfor valgt at sætte fokus på, hvordan vi kan styrke og understøtte, at alle elever i udskolingen møder en undervisning og et fællesskab, der er motiverende, relevant og giver mulighed for deltagelse. Sigtet er, at alle elever forlader folkeskolen med lyst til, tro på og en oplevelse af, at de kan deltage og bidrage, hver og en.

FOLKESKOLEN BLIVER EN STOPKLODS

Mere end hver tiende elev i folkeskolen aflægger ikke alle obligatoriske afgangsprøver i 9. klasse. Knap 43.000 unge i aldersgruppen 15-24 år er ikke i uddannelse eller arbejde, og 46 procent i denne gruppe mangler en eller flere af de obligatoriske prøver. Det er i formandskabets optik ikke tilfredsstillende, at folkeskolen og den måde, vi har bygget den op på, ender med at blive en stopklods for så mange børn og unge.

Fra formandskabets side ser vi en tæt sammenhæng mellem de mange, der forlader folkeskolen uden at bestå folkeskolens afgangseksamen og uden tilstrækkelige kompetencer, og den dalende faglige og sociale trivsel i folkeskolens sidste år. Børne- og Undervisningsministeriets årlige trivselsmåling viser generelt en høj skoletrivsel blandt eleverne. Alligevel peger målingerne også på, at skoletrivslen over de senere år har været faldende. I skoleåret 2016/2017 var andelen af elever med høj generel trivsel 93 procent, mens selvsamme tal i skoleåret 2022/2023 var faldet til 87 procent¹.

Det fremgår desuden af trivselsmålingen, at 27 procent af alle folkeskoleeleverne fra 4. til 9. klasse i skoleåret 2022/2023 er "uenige" eller "helt uenige" i, at undervisningen giver dem lyst til at lære mere. Tallene dækker over en fordobling siden 2014, hvor 13 procent af eleverne svarede det samme².

1 Uddannelsesstatistik (2024b)

2 Uddannelsesstatistik (2024b)

Tal fra Børne- og Undervisningsministeriet viser endvidere, at elever i grundskolen i gennemsnit var fraværende 7,2 procent af undervisningstiden i skoleåret 2022/2023, mens over en femtedel af eleverne (20,7 procent) havde et højt fravær på 10 procent af undervisningstiden eller mere³.

Oveni dette peger data fra professor ved Syddansk Universitet Ane Qvortrup på, at for mange af eleverne i dagens folkeskole ikke er i faglig trivsel. Qvortrups forskning om faglig trivsel i grundskole og overgange til ungdomsuddannelse viser konkret, at elevers faglige trivsel ligger lavere i Danmark end i de øvrige nordiske lande⁴. Faglig trivsel skal forstås som den dimension af trivsel, der handler om oplevelsen af at føle sig glad i skolen samt motiveret for og engageret i skolearbejdet⁵.

Udover den faglige trivsel opererer Qvortrup med en emotionel og en social dimension af trivsel, der omfatter hhv. individers tendens til at være tilfredse med dagligdagen og individers oplevelse af at tilhøre en social gruppe eller et socialt fællesskab, hvor individers deltagelse og engagement anerkendes og værdsættes⁶. Det er her værd at bemærke, at Qvortrups forskning peger på, at den faglige trivsel har tæt tilknytning til særligt den emotionelle trivsel, sådan at positiv faglig trivsel smitter af på den emotionelle trivsel.

I formandskabet mener vi, at det bør tages alvorligt, at elevernes faglige trivsel er lavere i Danmark end i de øvrige nordiske lande. Forskning peger i den forbindelse på, at positiv faglig trivsel har effekt på elevernes læringsudbytte, faglige præstationer, selvtillid og almene livsglæde og trivsel⁷. Det kalder på, at vi kigger på de andre nordiske lande og observerer, hvordan de lykkes med at have en højere faglig trivsel.

Når for mange elever ikke trives fagligt i folkeskolen, har det også den konsekvens, at for mange elever forlader folkeskolen uden tilstrækkelige kompetencer og mulighed for at påbegynde en ungdomsuddannelse.

I den sammenhæng er betydningen af den sociale ulighed forsat for stor ift. elevernes muligheder efter folkeskolen, hvor særligt elever fra hjem med færre socioøkonomiske ressourcer ikke lever op til adgangskravene til ungdomsuddannelserne. I gennemsnit afslutter 15,8 procent af eleverne på de kommunale grundskoler 9. klasse uden at bestå folkeskolens afgangseksamen. Det medfører, at en stor andel af eleverne ikke kan gå direkte videre på en ungdomsuddannelse. På længere sigt kan det betyde, at en del af de elever hverken kommer i uddannelse eller i job.

3 Uddannelsesstatistik (2024a)

4 Lykkegaard & Qvortrup (2024)

5 Lykkegaard, Qvortrup & Jensen (2023)

6 Lykkegaard, Qvortrup & Jensen (2023)

7 Holzer, Korlat, Bürger, Spiel, & Schober (2022); Hascher, et al. (2022)

AFGANGSPRØVERNE FYLDER FOR MEGET I UNDERVISNINGEN OG HAR FOR STOR BETYDNING FOR DET VIDERE UDDANNELSESFORLØB

Formandskabet vurderer, at særligt to udfordringer i udskolingen har afgørende betydning for, at den faglige trivsel er for lav, og at for mange forlader folkeskolen uden tilstrækkelige forudsætninger og muligheder for videre uddannelse.

Det første er, at undervisningen i udskolingen er alt for fokuseret på at forberede eleverne til afgangsprøver og dermed også på den form for faglighed, der særligt sigter mod den gymnasiale og akademiske uddannelsesvej. Det nuværende afgangsprøvesystem medfører således, at afgangsprøvene bliver alt for styrende for den undervisning, som eleverne modtager i folkeskolens sidste år.

I forlængelse af dette vurderer formandskabet, at der i dag er for lidt fokus på motiverende, praksisfaglig og anvendelsesorienteret undervisning, der tilgodeser alle elever. Når undervisningen i udskolingen bliver for ensformig og både har en boglig form og et akademisk sigte, så udfordrer det de elever, der har behov for at lære på andre måder. Men det udfordrer også de elever, der klarer sig godt akademisk, men som samtidig kan kede sig i undervisningen og miste lysten til at lære mere og af den vej ende i lav faglig trivsel. Danmarks Evalueringsinstitut peger i den forbindelse på, som en del af et større projekt om variation og motivation i udskolingen, at jo længere eleverne er i deres grundskoleforløb, jo mere kedelig synes de, undervisningen er, og

jo mindre får de lyst til at lære mere⁸. Det bakkes op af Børne- og Undervisningsministeriets tal, der er gengivet ovenfor⁹.

Den anden udfordring er, at afgangsprøverne får for afgørende betydning for elevernes videre muligheder i overgangen til videre uddannelse. Det betyder, at folkeskolen kan blive en stopklods for, at flere unge kan få mulighed for og mod på at komme videre i uddannelse og beskæftigelse. I forlængelse heraf er der også for mange elever, der er usikre og uvidende om mulighederne efter folkeskolen. En af konsekvenserne bliver, at for få elever vælger erhvervsuddannelserne. Det tyder på, at folkeskolen ikke i tilstrækkelig grad forbereder, motiverer og skaber interesse hos eleverne for at gå andre veje end den gymnasiale vej.

Fra formandskabets side mener vi, at ovenstående udfordringsbillede kalder på, at undervisningen skal tænkes anderledes, så den omfavner og motiverer flere og samtidig hjælper dem, der er kørt trætte i folkeskolen. Formandskabet anerkender, at der med den seneste folkeskoleaftale, og det større fokus på praksisfaglighed og valgfag, er taget et skridt i den rigtige retning mod dette mål. Dog vurderer formandskabet, at det først for alvor vil lykkes at skabe en udskoling med mere motiverende og varieret undervisning, hvis der tages fat i de strukturelle rammer for folkeskolens afslutning, herunder det nuværende afgangsprøvesystem.

Formandskabets anbefalinger sigter på at skabe rum til, at flere børn trives fagligt og socialt, og at alle elever får mulighed for at blive så dygtige, som de kan. I den sammenhæng skal det gentænkes, hvad det vil sige at være dygtig, så det ikke kun er de boglige kompetencer, der får

8 Danmarks Evalueringsinstitut (2022)

9 Uddannelsesstatistik (2024)

forrang. Det er afgørende, at folkeskolen understøtter, at alle elever får tiltro til sig selv og deres evner. Herudover skal formandskabets anbefalinger hjælpe til, at folkeskolen bliver bedre til at hjælpe alle børn og unge videre på en ungdomsuddannelse eller i beskæftigelse. I den forbindelse er det centralt, at alle ungdomsuddannelser anerkendes som relevante – både de gymnasiale og erhvervsrettede - bl.a. ved, at der allerede i folkeskolen skabes øget plads til og anerkendelse af forskellige undervisningsformer.

I årets beretning og i de dertilhørende anbefalinger har formandskabet derfor valgt at fokusere på afgangseksamen og overgange til ungdomsuddannelse. Det ser vi som to afgørende områder, hvor der kan skabes strukturelle forandringer, der kan hjælpe os med at komme i mål med en mere motiverende og fagligt bredt favnende folkeskole, der sikrer, at flere børn trives fagligt og socialt og kommer videre på den rette ungdomsuddannelse.

LÆSEVEJLEDNING

Årsberetningen er opbygget således, at vi i kapitel 2 præsenterer de udfordringer, vi ser i det nuværende afgangsprøvesystem, samt peger på, hvilke ændringer formandskabet vurderer, der er behov for, hvis vi skal mindske en række af de u hensigtsmæssigheder, der er i det nuværende system. Herefter følger kapitel 3, hvor formandskabet vil pege på, hvordan der kan skabes bedre overgange til ungdomsuddannelser, så alle unge får de bedste muligheder for at finde deres videre vej efter folkeskolen. Afslutningsvis vil vi i kapitel 4 perspektivere vores samlede formandskabsperiode og de dertilhørende anbefalinger set i forhold til den udvikling, som vi har set på børne- og ungeområdet i den pågældende periode.

KAPITEL 2.

BEHOV FOR ÆNDRINGER I FOLKESKOLENS AFGANGSEKSAMEN

Formandskabet ser en udfordring i, at der i dagens folkeskole er for mange prøvefag, og at udfaldet af dem betyder for meget for elevernes fremtidige liv. Udfordringen handler dels om, at forberedelse til afgangsprøverne fylder for meget i undervisningen i folkeskolens sidste år. Endvidere får afgangsprøverne og afgangskaraktererne en *high stake* betydning for elevernes fremtidsmuligheder. I indeværende kapitel vil vi gå i dybden med denne problematik og argumentere for, hvordan folkeskolens afgangsprøver ikke er nødvendige for et velfungerende skolesystem.

Folkeskolen afsluttes i dag med folkeskolens afgangseksamen, som består af en række både skriftlige og mundtlige prøver. Resultatet af afgangsprøverne har betydning for elevernes muligheder for at begynde på en ungdomsuddannelse. Endvidere tager forberedelserne til afgangsprøverne meget fokus i udskolingen - i særlig grad i 8. og 9. klasse¹⁰.

I 2024 består folkeskolens afgangseksamen af otte obligatoriske prøver – én obligatorisk prøve i et praktisk/musisk fag i 8. klasse og syv obligatoriske prøver i 9. klasse. Fem af de syv prøver i 9. klasse er bundne, og de sidste to findes via udtræk. Der blev i marts 2024 indgået en aftale om folkeskolen, som vil medføre, at antallet af obligatoriske prøver reduceres til seks.

¹⁰ VIVE (2024)

FAKTA OM FOLKESKOLENS AFGANGSEKSAMEN

Folkeskolens afgangseksamen består af otte obligatoriske prøver. I 8. klasse skal eleverne til obligatorisk prøve i et praktisk/musisk fag. I 9. klasse skal alle gennemføre syv obligatoriske prøver – fem af de syv prøver er bundne og de sidste to findes via udtræk. I 10. klasse er prøverne frivillige¹¹.

Obligatoriske prøver i 9. klasse

- Skriftlig prøve i dansk (tre delprøver i hhv. retskrivning, læsning og skriftlig fremstilling)
- Mundtlig prøve i dansk
- Skriftlig prøve i matematik (to delprøver i hhv. med hjælpemidler og uden hjælpemidler)
- Mundtlig prøve i engelsk
- Fælles naturfaglig praktisk/mundtlig prøve i fagene fysik/kemi, biologi og geografi
- Én udtræksprøve fra den humanistiske fagblok (skriftlig engelsk, skriftlig tysk/fransk, mundtlig tysk/fransk, mundtlig historie, mundtlig samfundsfag og mundtlig kristendomskundskab)
- Én udtræksprøve fra den naturfaglige fagblok (skriftlig biologi, skriftlig geografi, skriftlig fysik/kemi, mundtlig matematik og praktisk/mundtlig idræt).

For at bestå folkeskolens afgangseksamen skal eleven have:

- Aflagt den bundne prøve i praktisk/musisk valgfag i 8. klasse
- Aflagt alle de lovbundne prøver i 9. klasse
- Aflagt prøver i de to udtræksfag i 9. klasse
- Fået mindst 2,0 i gennemsnit af alle prøvekaraktererne, dvs. af de lovbundne prøver i 8. og 9. klasse og de to udtræksprøver.

Aftale om folkeskolens kvalitetsprogram

Aftalen om folkeskolens kvalitetsprogram d. 19. marts 2024 vil bl.a. medføre, at det samlede antal obligatoriske prøver reduceres fra otte til seks prøver ved følgende konkrete justeringer:

- Mundtlig engelsk ændres fra at være en bunden prøve til en udtræksprøve.
- Sammenlægning af de to udtræksblokke og udtræk af kun én udtræksprøve: Antallet af udtræksprøver reduceres fra to til én og de skriftlige udtræksprøver og udtræksprøven i idræt fjernes¹².

¹¹ Børne- og Undervisningsministeriet (2024a)

¹² Børne- og Undervisningsministeriet (2024b)

Fem skoledage før den skriftlige prøvetermin påbegynder, får eleverne at vide, hvilke udtræksprøver de skal op i. Det betyder, at elever i løbet af 8. og 9. klasse må forberede sig på potentielt at skulle til prøve i alle udtræksfagene. I dag betyder det konkret, at fagene dansk, matematik, engelsk, fysik/kemi, biologi, geografi, tysk/fransk, historie, samfundsfag, kristendom og idræt alle er prøvefag. Idræt ophører dog med at være prøvefag fra skoleåret 2025/2026, ligesom de skriftlige udtræksprøver udgår, så sprogfagene fremadrettet kun prøves mundtligt og naturfagene fremadrettet kun prøves som en del af den bundne fællesfaglige praktiske/mundtlige naturfagsprøve. På trods af det er undervisningen i næsten alle fag i folkeskolens sidste år indrettet som eksamensforberedelse.

Både i dag, men også efter ændringerne i folkeskolens afgangsprøver træder i kraft fra skoleåret 2025/2026, skal elever i folkeskolen altså aflægge en betydelig mængde prøver som led i folkeskolens afgangseksamen. Af de nuværende prøvefag vil det således kun være idræt, som fremadrettet ikke længere er et prøvefag. For de nuværende prøvefag bibeholdes prøvemuligheden, enten som en bunden prøve (mono- eller tværfaglig) eller som udtræksprøve. Det betyder, at undervisningen fortsat skal forberede eleverne på afgangsprøver i alle fag, på nær idræt. Udfordringen er således både antallet af prøver og det forhold, at alle fag, undtagen idræt, skal forberede eleverne på en potentiel afgangsprøve.

2.1 UDSKOLINGEN ER FOR STYRET AF AFGANGSEKSAMEN

Formandskabet mener, at undervisningen i udskolingen i alt for stort omfang er styret af at forberede eleverne til afgangsprøverne. Det store fokus på afgangsprøverne kan betyde, at lærerne har mindre pædagogisk råderum til at vælge indhold og skabe varieret og motiverende undervisning med fokus på at imødekomme behov, interesser og forskelligheder hos eleverne. Det kan også være medvirkende til, at der mangler rum og tid til faglig fordybelse og til praksisfaglighed som en vej til at skabe mere motiverende og elevaktiverende undervisning.

Samtidig er de resultater, som eleverne opnår til afgangsprøverne, afgørende for elevernes mulighed for at komme videre på en ungdomsuddannelse. Der er forskellige karakterkrav til at opnå retskrav på optagelse på de forskellige typer af ungdomsuddannelse, men elever, der ikke får folkeskolens afgangseksamen, opnår ikke et retskrav på at komme ind på en ungdomsuddannelse. Det betyder, at lærere og elever bliver nødt til at fokusere på, at eleverne bliver så gode som muligt til at gå til prøve. Det har den negative konsekvens, at der i mindre grad fokuseres på, at undervisningen skal være motiverende og varieret.

En udgivelse fra Danmarks Evalueringsinstitut, der handler om motivation og variation i udskolingen, viser, at både elever og lærere oplever, at undervisningen kan blive ensformig. Det gælder især i udskolingen, når afgangsprøverne nærmer sig, hvor det kan være en udfordring at skabe undervisning, som ikke kun er boglig, teoretisk og stillesiddende¹³. Herudover peger kvalitative data fra en undersøgelse udarbejdet af VIVE på foranledning af Rådet for Børns Læring¹⁴ på, at eleverne oplever, at undervisningen i udskolingen i alt for høj grad centrerer sig om at forberede eleverne til afgangseksamen. En af de interviewede elever formulerer det således:

13 EVA (2022)

14 Se boksen nedenfor for yderligere information om VIVE's undersøgelse

“Vi har ikke lært noget i 9., vi har bare gjort det samme som i 8. Repetition tror jeg, at det hedder. Det har de forberedt os på, så vi kender alle tingene, så i stedet for at lære noget nyt, så får vi genopfrisket det, vi havde om i 8. til eksamen.”

(Elev i 9. klasse, VIVE 2024)

I forlængelse af dette vurderer formandskabet, at den indirekte styring af undervisningen, som ligger i det nuværende prøvesystem, gør det vanskeligt at indfri intentionerne i den seneste folkeskoleaftale om øget frisættelse, praksisfaglighed og større variation i undervisningen.

Desuden vurderer formandskabet, at den eksamensfokuserede undervisning udover at udgøre en barriere for at skabe mere varieret og motiverende undervisning også bidrager til at skabe en uhensigtsmæssig (og også politisk uønsket) rangering af ungdomsuddannelserne, idet afgangsprøvenes form og indhold i høj grad er modelleret efter at være gymnasieforberedende og ofte med et akademisk fokus. Det betyder, at den eksamensfokuserede undervisning medvirker til et fokus og en prioritering af faglige kompetencer rettet mod gymnasiet. Det betyder samtidig, at der kommer en implicit værdisættelse af, at gymnasieuddannelserne er det mest efterstræbellesværdige. Det bidrager hverken til, at elever med andre kompetencer end de snævert boglige kompetencer eller at elever med brug for andre mere praksisfaglige måder at lære på oplever, at de bliver mødt undervisningsmæssigt, eller at deres kompetencer bliver værdsat i skolen. Samtidig bidrager det heller ikke til, at flere elever får lyst til og mod på at søge mod ungdoms- eller erhvervsuddannelser med et mere direkte erhvervsrettet sigte.

2.2 VIVE'S UNDERSØGELSE AF AFGANGSPRØVER SAMT DERES BETYDNING FOR ELEVER OG SKOLER

Formandskabet har i forbindelse med årets beretning fået udarbejdet en undersøgelse af afgangsprøver samt deres betydning for overgange til ungdomsuddannelser. Rapporten er udarbejdet af Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE). Undersøgelsen bygger på både kvantitative analyser af registerdata fra Danmarks Statistik og kvalitative analyser af fokusgruppinterviews med elever i grundskolen og ungdomsuddannelserne.

UNDERSØGELSE AF AFGANGSPRØVERS BETYDNING FOR OVERGANGE TIL UNGDOMSUDDANNELSE

Undersøgelsen af afgangsprøver samt deres betydning for overgange til ungdomsuddannelser er gennemført af VIVE for Rådet for Børns Læring. Den har fokus følgende to overordnede undersøgelsesspørgsmål:

- Hvilken betydning har afgangsprøvekaraktererne for overgangen til ungdomsuddannelserne?
- Hvordan påvirker afgangsprøverne lærernes og elevernes adfærd?

Undersøgelsen kan findes på Rådets hjemmeside: www.børns-læring.dk

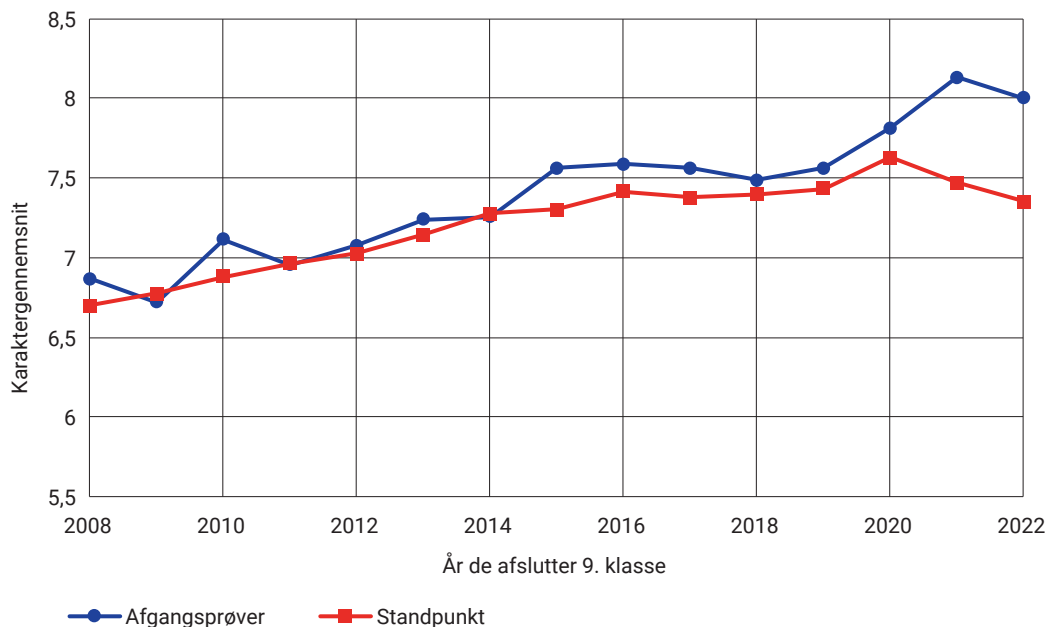
KARAKTERNIVEAUET I AFGANGSPRØVERNE SVARER I STORE TRÆK TIL STANDPUNKTSKARAKTERERNE

VIVE's undersøgelse viser, at karakterniveauet i afgangsprøverne og standpunktskaraktererne samlet set er meget ens. Karakterniveauet er en smule højere i afgangsprøverne, men standpunktskarakterer og prøvekarakterer følger stort set den samme udvikling i perioden 2008-2019, hvor der generelt set har været en udvikling mod højere karaktergennemsnit. I perioden 2008-2019 ligger den gennemsnitlige prøvekarakter på 6,9, mens gennemsnittet for standpunktskarakterer ligger på 6,6.

Figur 1 nedenfor viser en graf, der sammenligner karakterniveauet i afgangsprøver og standpunktskarakterer fra perioden 2008 til 2022. Som det fremgår, følger graferne ikke hinanden i årene 2020-2022. Dette skyldes med overvejende sandsynlighed den særegne situation med COVID-19, hvor en række faktorer gør det svært at sammenligne prøve- og standpunktskarakterer. Det dækker bl.a. over, at prøvekarakterer ikke kunne være lavere end standpunktskarakterer, hvorfor det datamæssigt ikke er muligt at identificere den faktiske prøvekarakter.

Figur 1. Karaktererne følges ad på nær i årene med covid-19

Figuren viser udviklingen i karaktererne i hhv. afgangsprøverne og standpunktskaraktererne fra 2008-2022.

Kilde: VIVE baseret på data fra Danmarks Statistik.

Anm.: Alle elever der afslutter 9. klasse 2008-2022. Bemærk, at i perioden 2020 til 2022 var der flere særregler ved afgangsprøverne pga. covid-19, og niveauet er derfor ikke sammenligneligt med den tidligere periode. Gennemsnittene er uvægtede.

Hvad angår en udprøvning af elevernes faglige niveau, viser VIVE's analyse, at resultaterne fra afgangseksamen ikke bidrager med ret meget ny viden om elevernes niveau, da elevernes standpunktskarakterer i store træk har samme niveau som prøvekaraktererne i afgangseksamen.

ELEVER FRA HJEM MED FÆRRE RESSOURCER KLARER SIG SYSTEMATISK DÅRLIGERE TIL AFGANGSPRØVERNE

VIVE's undersøgelse viser som beskrevet, at prøve- og standpunktskarakterer er stort set ens, når der kigges bredt på eleverne. En vigtig nuance i VIVE's sammenligning af karaktorgennemsnit på tværs af de to evalueringsformer er dog, at der ses systematiske forskelle på tværs af elevgrupper.

Data fra VIVE peger på, at elever fra hjem med færre socioøkonomiske ressourcer generelt klarer sig dårligere til afgangsprøverne end elever fra hjem med flere ressourcer, når elever, der ellers har fået samme standpunktskarakterer, sammenlignes. F.eks. får elever, der ikke har forældre med en videregående uddannelse, 0,27 karakterpoint lavere prøvekarakterer sammenlignet med en elev, hvis forældre har en videregående uddannelse. Tilsvarende klarer piger sig en anelse bedre til afgangsprøver end drengene (0,08 karakterpoint højere i prøvekarakterer), mens unge med indvandrerbaggrund generelt klarer sig dårligere til afgangsprøverne.

VIVE peger med udgangspunkt i international forskningslitteratur selv på, at det kan skyldes ubevidste systematiske skævheder i lærernes evalueringer og/eller, at nogle elevgrupper har

lettere ved at forberede og gennemføre en prøvesituation. Tabel 1 nedenfor opsummerer VIVE's regressionsanalyse af karakterforskelle mellem elevgrupper. VIVE's data viser samlet set, at der er tale om mindre forskelle på tværs af elevgrupperne, men ikke desto mindre er størstedelen af forskellene datamæssigt signifikante.

Tabel 1. Regressionsanalyse: Karakterforskelle varierer (lidt) mellem grupper

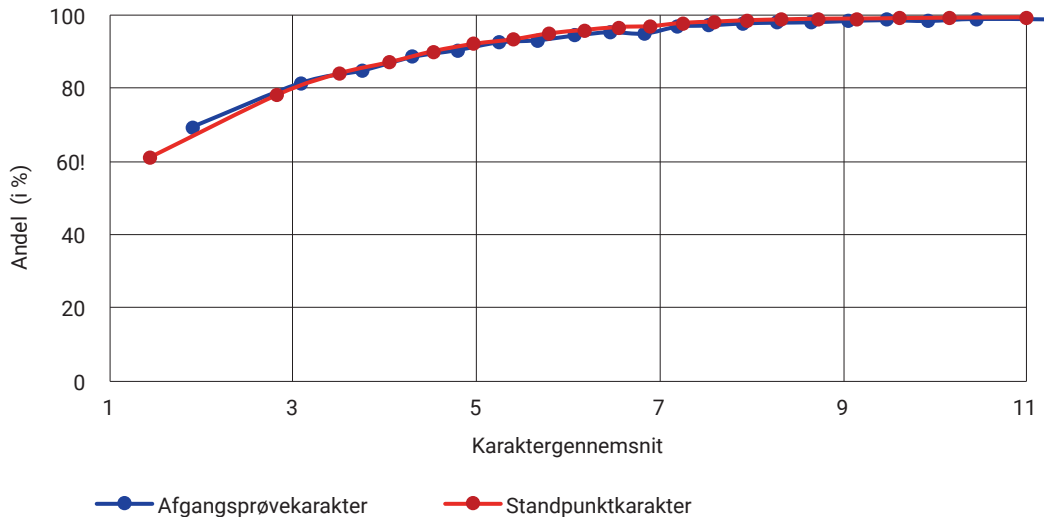
	Afhængig variable: Prøvekarakter					
	(1) Alle fag	(2) Matematik og Dansk	(3) Matematik og Dansk	(4) Matematik og Dansk	(5) Matematik og Dansk	(6) Matematik og Dansk
Standpunktskarakter	0,88***	0,82***	0,81***	0,80***	0,81***	0,81***
	(0,00)	(0,00)	(0,00)	(0,00)	(0,00)	(0,00)
Piger			0,23***			
			(0,00)			
Forældre u. videregående uddannelse				-0,27***		
				(0,00)		
Forælder født uden for Danmark					-0,35***	
					(0,01)	
Forældre med indkomst under medianen						-0,19***
						(0,00)
Konstant	1,03***	1,28***	1,22***	1,54***	1,35***	1,37***
	(0,00)	(0,00)	(0,00)	(0,01)	(0,00)	(0,00)
Observationer	744.940	741.924	741.855	741.924	741.855	741.924
R-squared	0,79	0,74	0,75	0,75	0,75	0,75

Opsummerende viser VIVE's rapport, at elever fra hjem med færre ressourcer i gennemsnit får lavere prøvekarakterer sammenlignet med elever fra hjem med flere ressourcer, som har samme standpunktskarakterer. I den sammenhæng tyder det derfor på, at afgangsprøverne har en social slagside, når de benyttes som sorteringsmekanisme, sådan at elever fra hjem med færre ressourcer stilles dårligere i overgangen til ungdomsuddannelsen end elever fra ressourcerstærke hjem. Det vurderer formandskabet er uhensigtsmæssigt, da elever fra hjem med færre ressourcer ikke bør stilles dårligere end elever fra hjem med flere ressourcer i overgangen til ungdomsuddannelser.

ELEVERNES PRØVEKARakterER HAR BEGRÆNSET FORKLARINGSKRAFT FOR DET EFTERFØLGENDE FORLØB I UNGDOMSUDDANNELSERNE, HVIS STANDPUNKTSKARAKTEREN TAGES I BETRAGTNING

VIVE's undersøgelse viser også, at der er en tæt sammenhæng mellem karaktergennemsnit i afgangsprøverne og start og gennemførelse af en ungdomsuddannelse. Et højere gennemsnit er således korreleret med en større sandsynlighed for at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. Dette illustreres i figur 2 nedenfor.

Figur 2. Sammenhængen mellem gennemsnittet i henholdsvis standpunkts- og prøvekarakterer i 9. klasse og start på ungdomsuddannelse indenfor et år.

Kilde: VIVE's beregninger baseret på registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Figuren er baseret på alle elever, der afsluttede 9. klasse i perioden 2008 til 2019. Start på ungdomsuddannelse er baseret på at være indskrevet på en ungdomsuddannelse i kalenderåret, eleven afslutter 9. klasse, eller i kalenderåret efter eleven afslutter 9. klasse.

VIVE's undersøgelse og figuren ovenfor viser samtidig, at når der også tages højde for elevernes standpunktskarakterer, så bliver sammenhængen mellem prøvekarakterer og overgangen til ungdomsuddannelserne meget svag, da standpunktskarakteren allerede forklarer størstedelen af sammenhængen. Med andre ord så bidrager prøvekarakteren med meget lidt ny information, der kan forklare elevernes ungdomsuddannelsesforløb, hvis standpunktskarakteren allerede kendes. Som det dog også vil blive beskrevet i kapitel 3, er der dog indikationer på, at adgangskravene til ungdomsuddannelser har medført en stagnering fra en opadgående tendens i antallet af elever, der gennemfører en ungdomsuddannelse.

TÆT SAMMENHÆNG MELLEM PRØVEKARAKTERER I DANSK OG MATEMATIK OG DE ØVRIGE FAG

VIVE har i deres undersøgelse også undersøgt sammenhængen mellem prøvekaraktererne i dansk og matematik samt de øvrige prøvekarakterer. Her viser VIVE's data, at elevernes karakterer i dansk og matematik er forholdsvis præcise til at forudsige de øvrige prøvekarakterer. VIVE peger i deres undersøgelse på, at der er en statistisk sikker sammenhæng mellem karaktererne i dansk og matematik og de seks undersøgte fag. Herudover ses der forventeligt en stærkere korrelation, når prøvekarakteren i matematik sammenholdes med de naturfaglige fag (biologi og fysik), og når karakteren i dansk sammenholdes med engelsk, historie, samfundsfag og tysk.

I forlængelse af ovenstående peger VIVE's data også på, at prøvekaraktererne i dansk og matematik har den største forklaringskraft for elevernes efterfølgende forløb i ungdomsuddannelserne sammenlignet med de øvrige undersøgte prøviefag.

FORBEREDELSE TIL AFGANGSPRØVER FYLDER EN STOR DEL AF SKOLEÅRET OG KAN FUNGERE SOM ØVEBANE I AT GÅ TIL PRØVER

VIVE's undersøgelse består primært af en række kvantitativt funderede analyser. De har dog også gennemført en række kvalitative interviews med elever i 9. og 10. klasse samt på EUD og på gymnasiale ungdomsuddannelser.

Et af de centrale fund fra denne del af rapporten er, at de kvalitative data giver indikationer på, at undervisningen i 9. klasse ofte bruges på at repetere kendt stof frem for at fokusere på ny læring.

Endvidere peger de kvalitative interviews på, at eleverne i højere grad ved afgangsprøverne lærer at forberede sig på at gå til prøve, end at det bidrager til en egentlig faglig udvikling. Eleverne peger her selv på, at afgangsprøverne er en øvebane til at lære sig selv at kende i pressede eksamenssituationer, og at de lærer at disponere forberedelsestid og oplæg i prøvesituationerne.

TYPISKE ÅRSAGER TIL AT AFHOLDE PRØVER OG EKSAMENER I ET SKOLESYSTEM

Forskningschef ved UCL, Thomas Illum, har afholdt et oplæg for formandskabet, hvor han præsenterede en række gængse pointer om prøvetrykket i Danmark. På oplægget præsenterede han bl.a. en række typisk fremførte årsager til og argumenter for at afholde afgangsprøver. Disse præsenteres nedenfor.

Oplægget fremførte, at prøver typisk skal benyttes til:

- **Samfundsindsigt:** Almen indsigt i skolens virke og resultater
- **Skoleindsigt:** Indsigt i behov for skole- og kompetenceudvikling m.m.
- **Elevindsigt:** Indsigt i, hvad eleven (ikke) har lært
- **Sortering:** Prioritere i adgang til videre uddannelse
- **Sammenhæng:** Sikre sammenhæng mellem fagets læreplan, praksis og prøveformer
- **Deltagelse:** Styrke elevernes deltagelse i skolens praksisser
- **Fagkamp:** Sikre et fags status i skolens fagrække
- **Øvebane:** Øve eleverne i at lære at demonstrere deres mestringsniveau.

Kilde: Slides fra Thomas Illum og Nikolaj Elf, professor ved Syddansk Universitet, afholdt af Thomas Illum for formandskabet

AFGANGSPRØVER I DE ØVRIGE NORDISKE LANDE

I dette afsnit vil vi se på, hvordan de andre nordiske lande har indrettet deres skolesystem for så vidt angår afgangsprøver og karakterer.

Som det også fremgår af boksen tjener afgangsprøver forskellige formål, og de opfattes formentlig af mange som en naturlig og nødvendig måde at afslutte folkeskolen på. Samtidig har vi bl.a. via viden fra VIVE's undersøgelse argumenteret for, at karakterer ved afgangsprøver ikke bidrager med ny information om det faglige niveau, når man sammenligner med standpunktskarakterer, og at prøvekaraktererne ydermere har en social slagside. Dertil kommer, at formandskabet vurderer, at det bør være den gode og alsidige undervisning, der driver lysten til at lære frem for presset fra mulige afgangsprøver. Ved at skele til vores nordiske naboer bliver det i endnu højere grad tydeligt, at det ikke er en naturlov, at det danske system skal opretholde det nuværende antal af afgangsprøver.

Ser man bredt ud over de nordiske lande er det kun i Norge og Danmark, at grundskolen afsluttes med eksamen (og i Norge kun to eksamener). Hverken i Sverige, Island eller Finland afslutter eleverne grundskolen med en afgangseksamen¹⁵. Eleverne modtager karakterer på forskellige vis, og som vi vil komme nærmere ind på i afsnit 3.3.2, adskiller adgangskravene til ungdomsuddannelse sig i disse fire andre nordiske lande fra det danske system.

I de nordiske lande evalueres elevernes faglige niveau på følgende måde:

- I Norge får man standpunktskarakterer, når fag afsluttes og derudover eksamenskarakterer. Eksamen afvikles i folkeskolens 10. klasse (1.-10. klasse er obligatoriske i Norge¹⁶), hvor eleverne udtrækkes til eksamen i to fag: Én skriftlig centralt givet eksamen (enten i matematik, norsk eller engelsk) og én lokalt givet mundtlig eller mundtlig-praktisk eksamen. Standpunktskaraktererne gives af fagets lærer ud fra en vurdering af elevens samlede kompetence set i relation til de kompetencemål, der er for faget i læreplanen.
- I Sverige gives der karakterer fra 6. klasse, men der er ingen fælles eksamener – folkeskolens afgangsbrev indeholder kun karakterer, der er givet af elevens lærere. Til gengæld er der nationale tests i henholdsvis 3., 6. og 9. klasse. Disse tests påvirker den endelige bedømmelse, da læreren skal være særlig opmærksom på dem ved karaktergivning, og de skal tillægges større vægt i den samlede karakter end andre resultater.
- I Finland er der ingen nationale prøver eller eksamener for elever i folkeskolen. Slutvurdering foretages i stedet af læreren på alle niveauer ud fra de mål, der er for faget i de lokale læreplaner. Det samme gælder også karaktererne i folkeskolebeviset, som gives i slutningen af 9. klasse. Hvis eleverne ikke består grundskolen, får de tilbud om at tage en 10. klasse.
- I Island afholdes der nationale prøver i henholdsvis islandsk og matematik for 4., 7. og 10. klasse samt engelsk i 10. klasse. Formålet med nationale prøver er dels at vurdere, hvorvidt eleven har nået de opstillede kompetencemål i faget, og dels at give elever, forældre, skolepersonale og uddannelsesmyndigheder information om elevernes præstationsniveau. Herudover gives alle karakterer som standpunktskarakterer af elevens faglærer.

Sammenlignes Danmark med de øvrige nordiske lande, hvad angår antallet af afgangsprøver i grundskolen, bliver det tydeligt, at vi i Danmark har et meget højt prøvetryk. Det er i den forbin-

¹⁵ Ravn (2023)

¹⁶ NIFU (2022)

delse særligt interessant, at data fra Ane Qvortrups forskning i faglig trivsel i grundskolen og overgange til ungdomsuddannelse viser, at elevers faglige trivsel ligger lavere i Danmark end i de øvrige nordiske lande. Også i Norge, som har færre afgangsprøver, har de højere faglig trivsel. Det kan indikere, at et højt antal afgangseksamener, som det er tilfældet i Danmark, og de afledte effekter for undervisningen, har negative konsekvenser for elevernes faglige trivsel.

Det nordiske perspektiv kan derfor bidrage til at udfordre en – formentlig gængs – forståelse af afgangsprøver som nødvendige og en naturlig del af grundskolesystemet. Der er således ikke noget i de øvrige nordiske lande, der peger på, at der er behov for – eller at det er naturlov for en folkeskole – at have så mange afgangsprøver, som vi har i Danmark.

2.3 FORMANDSKABETS ANBEFALINGER

Det er overordnet set formandskabets vurdering, at vi med færre afgangsprøver fortsat kan opnå en række af de fordele, som et prøvesystem giver, og samtidig mindske en række af de u hensigtsmæssigheder, der er i det nuværende system.

Elevernes standpunktskarakterer svarer i store træk til prøvekaraktererne i afgangseksamen. Afgangsprøverne bidrager derfor ikke med ret meget ny viden om elevernes niveau. Derfor mener formandskabet, at prøvetrykket i folkeskolen kan mindskes og antallet af afgangseksamenerne reduceres.

Dansk og matematik er grundlæggende for læring i de øvrige fag. Da dansk og matematik samtidig er forholdsvis præcise til at forudsige de øvrige prøvekarakterer, vurderer formandskabet ikke, at der er grund til at have afgangsprøver i alle fag, men blot i enkelte, hvis formålet er at opnå viden om elevernes faglige niveau. Dertil kommer, at den faglige læring, der ligger i at forberede sig og præstere til eksamen, vil kunne bibeholdes uden at bibeholde de negative konsekvenser ved det nuværende alt for omfattende prøvesystem, herunder særligt den u hensigtsmæssige afsmitning på undervisningen og elevernes videre uddannelsesvej.

Prøvetrykket bør heller ikke opretholdes for at motivere til øget deltagelse i undervisningen. Eleverne tildeles allerede en standpunktskarakter, hvor de vurderes ud fra deres faglige kunnen og indsats i den daglige undervisning. Formandskabet mener samtidig, at afgangsprøver i alle fag er en hæmsko for at skabe en varieret undervisning, der motiverer til øget deltagelse. Det bør være god og motiveret undervisning, der er drivkræften for læring og ikke frygten for at mislykkes til eksamen.

Formandskabet anbefaler derfor at skære væsentligt i antallet af afgangsprøver og i antallet af fag, som kan udprøves ved afgangsprøve i grundskolingen. Formandskabet ønsker, at ændringen kan bidrage til, at skoler, lærere og elever får større råderum til at skabe en udskoling, hvor flere elever oplever en højere grad af faglig, social og emotionel trivsel. Heri ligger også, at eleverne møder en undervisning og en vurderingspraksis, der imødekommer, at eleverne er forskellige, lærer forskelligt og skal noget forskelligt efterfølgende.

Med en realisering af anbefalingerne nedenfor vil vi kunne implementere en mere rummelig tilgang til "at være dygtig", og samtidig opnå en mere lige opfattelse af uddannelsernes status. En realisering af anbefalingerne kan potentielt også føre til at svække betydningen af negativ social

arv. Det er til fordel for unge i udsatte positioner, som i dag klarer sig systematisk dårligere til afgangsprøverne. I forlængelse af dette viser VIVE's undersøgelse også, at det gængse argument om, at afgangsprøverne udgør en vigtig "second opinion" på elevernes kompetencer, meget sjældent viser sig i praksis, da lærernes vurdering over det samlede skoleår i høj grad flugter med en mere midlertidig eksternt vurdering af elevernes kompetencer i prøvesituationen.

Med ændringerne vurderer formandskabet, at grundskolen i højere grad vil kunne lykkes med at give en større andel af de unge mod på og kompetencer til at fortsætte i uddannelsessystemet efter grundskolen.

Formandskabet foreslår, at fagene dansk og matematik prioriteres som eksamensfag, da netop disse fag er grundlæggende for generel læring og uddannelse, og da elevernes karakterer i dansk og matematik er forholdsvis præcise til at forudsige de øvrige prøvekarakterer.

FORMANDSKABET ANBEFALER:

- At antallet af afgangsprøver reduceres til afprøvning i skriftlig og mundtlig dansk og skriftlig og mundtlig matematik (herved udgår udtræksfag i folkeskolen)
- At prøveformerne udvikles, så de er i overensstemmelse med det igangværende arbejde med fagfornyelsen
- At eleverne i højere grad modtager løbende vejledning og feedback på egen udvikling og kompetencer
- At fokus og de ressourcer (arbejds- og undervisningstid plus øvrige omkostninger), der frigøres ved ovenstående, benyttes til mere motiverende undervisning og bedre feedback.

kræfte fordommen

Har en "dårlig"
til at undersøge

finder

Stiller ledere

+ Subjektiv kam

(fat vidvinkel +

U

"

bedomme:

pp

KAPITEL 3. BEDRE OVERGANGE TIL UNGDOMSUDDANNELSE

Folkeskolen er folkets skole og skal forberede elever til videre uddannelse, men i dag er situationen den, at elever, der ikke aflægger alle de obligatoriske prøver eller består folkeskolens afgangseksamen, ikke har retskrav på at påbegynde en ungdomsuddannelse.

I det følgende kapitel vil formandskabet redegøre for, hvad der har betydning for overgange til ungdomsuddannelse, og hvordan der kan skabes bedre muligheder for, at flere elever får mulighed for at begynde på den rette ungdomsuddannelse.

I boksen nedenfor redegøres indledningsvist for de nuværende adgangsforudsætninger for optagelse på hhv. de gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelserne.

FAKTA OM OPTAGELSE PÅ UNGDOMSUDDANNELSE

I Danmark skal unge for at have retskrav på optagelse på en 3-årig gymnasial uddannelse (stx, htx eller hhx) efter 9. klasse opfylde en række adgangsforudsætninger baseret på ansøgerens hidtidige skolegang og resultater. Ansøgeren skal bl.a. have bestået folkeskolens afgangseksamen, have mindst 5,0 i gennemsnit i de sidste standpunktskarakterer i 9. klasse og have mindst 5,0 i gennemsnit i de lovbundne prøver fra folkeskolens afgangseksamen. Hvis ansøgeren ikke opfylder sidstnævnte forudsætning, har ansøgeren stadig retskrav på at blive optaget, hvis ansøgere får et gennemsnit på mindst 3,0 i de lovbundne prøver fra folkeskolens afgangseksamen eller et gennemsnit på mellem 2,0-3,0 i de lovbundne prøver og gennemfører en vejledningssamtale med rektor. Hvis ansøgeren ikke opfylder forudsætningen om et gennemsnit på mindst 5,0 i de sidste standpunktskarakterer i 9. klasse, har ansøgeren alligevel retskrav på optagelse, hvis ansøgeren opnår mindst 6,0 i karaktergennemsnit i de lovbundne prøver fra folkeskolens afgangseksamen. Derudover skal ansøgeren opfylde en række andre forudsætninger, som ikke er relateret til karakterer, for at have retskrav på optagelse.

For at have retskrav på optagelse på hf efter 9. klasse skal ansøgeren have bestået folkeskolens afgangseksamen, have mindst 4,0 i gennemsnit i de sidste standpunktskarakterer i 9. klasse og have mindst 4,0 i gennemsnit i de lovbundne prøver ved folkeskolens afgangseksamen¹⁷. Hvis ansøgeren ikke opfylder forudsætningen om et gennemsnit på mindst 4,0 i de sidste standpunktskarakterer i 9. klasse, har ansøgeren alligevel retskrav på optagelse, hvis ansøgeren opnår mindst 6,0 i karaktergennemsnit i de lovbundne prøver fra folkeskolens afgangseksamen. Derudover skal ansøgeren opfylde en række andre forudsætninger, som ikke er relateret til karakterer, for at have retskrav på optagelse.

For at få adgang til erhvervsuddannelserne (eud og eux) skal ansøgeren have bestået folkeskolens afgangseksamen og have et gennemsnit på mindst 2,0 i dansk (mundtlig og skriftlig) og matematik (skriftlig). Alternativt kan ansøgeren optages på baggrund af en helhedsvurdering fra skolen. Helhedsvurderingen består af en centralt stillet prøve og en samtale, hvor skolen vurderer, om ansøgeren kan gennemføre en erhvervsuddannelse.

Ansøgere kan altid optages på en erhvervsuddannelse, hvis de har en uddannelsesaftale med en arbejdsgiver inden opstart på uddannelsen.

Reglerne om optagelse på ungdomsuddannelserne betyder ifølge formandskabet, at afgangsprøverne benyttes til at frasortere elever i overgangen til en ungdomsuddannelse. Folkeskolen kommer dermed til at være en stopklods for nogle elever, fordi de kommer ud af folkeskolen uden at bestå eksamen. Det er et stort problem – både for den enkelte elev og for samfundet som helhed. I de følgende afsnit vil vi dykke ned i udfordringerne med adgangskravet på de forskellige uddannelser, som udover at være en stopklods for nogle elever også kan have uhenigtsmæssige konsekvenser ind i undervisningen.

¹⁷ Uddannelsesguiden (2024)

3.1 FOR MANGE ELEVER LEVER IKKE OP TIL ADGANGSKRAVENE TIL UNGDOMSUDDANNELSERNE

Som tidligere nævnt er gruppen af elever, der forlader skolen uden at leve op til adgangskravene til ungdomsuddannelse, for stor, og betydningen af den sociale ulighed er forsat for stor. En undersøgelse fra AE (2019) viser eksempelvis, at unge med psykisk eller fysisk handicap klarer sig markant dårligere i forbindelse med folkeskolens afgangsprøve sammenlignet med jævnaldrende unge¹⁸. Derudover er der mange elever, som ikke oplever at få den hjælp, som de har brug for i forbindelse med uddannelsesvalget, samtidig med at selve systemet indeholder stopklodser, som gør det svært eller umuligt for nogle elever at komme videre. I de følgende afsnit vil vi uddybe disse udfordringer.

Mere end hver tiende 9.-klasseselev i folkeskolen og på øvrige offentlige grundskoler aflagde ikke alle obligatoriske prøver til afgangseksamen i skoleåret 2022/23. Blandt de 85,5 procent, der aflagde alle de obligatoriske prøver, var der 1,3 procentpoint som ikke bestod folkeskolens afgangseksamen. Det vil sige, at 15,8 procent af eleverne samlet afslutter folkeskolen uden at bestå afgangseksamen. Det fremgår af tabel 2 nedenfor.

Tabel 2. Elever fordelt på, om de aflægger alle obligatoriske prøver og består folkeskolens afgangseksamen i 9. klasse, 2022/23

	Antal	Andel (pct.)
Ikke aflagt alle obligatoriske prøver	7.149	14,5
Aflagt alle obligatoriske prøver	42.225	85,5
- Heraf bestået	41.606	84,3
- Heraf ikke bestået	619	1,3
Total	49.374	100,0

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet.

Anm.: Opgørelsen omfatter elever fra 9. klasse, der er registreret i en kommunal grundskole pr. oktober 2022. Kommunale grundskoler omfatter folkeskoler, kommunale ungdomsskoler, specialskoler for børn samt interne skoler i dagbehandlingstilbud og på anbringelsessteder. For at bestå folkeskolens afgangseksamen skal eleven aflægge otte obligatoriske prøver og opnå et karaktergennemsnit på minimum 2,0. Der skal tages forbehold for eventuelle manglende prøveindberetninger.

Det er primært elever i specialklasser og på specialskoler, som ikke aflægger alle de obligatoriske prøver og dermed ikke kan gå direkte videre på en ungdomsuddannelse. Som det fremgår af tabel 3, aflægger hovedparten af eleverne i både specialklasser og på specialskoler ikke alle de obligatoriske afgangsprøver i 9. klasse. Det gælder for cirka 85 procent af eleverne i specialklasser og 82 procent af eleverne på specialskoler. Til sammenligning er der 46,4 procent af eleverne, som går i almenklasser, og som modtager specialundervisning i min. 9 timer, der ikke aflægger alle prøver. Af de øvrige elever i almenklasser er det kun 7,5 procent, som ikke aflægger alle prøver.

18 Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2019)

Tabel 3. Elever fordelt på prøveafleggelse i 9. klasse og undervisningstilbud, 2022/23

	Ikke aflagt alle obligatoriske prøver		Aflagt alle obligatoriske prøver	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Almenklasse, ikke specialundervisning*	3.330	7,5	41.304	92,5
Almenklasse, specialundervisning	186	46,4	215	53,6
Specialklasse, almenskole	1.988	84,8	357	15,2
Specialklasse, specialskole	1.530	81,9	337	18,1
Ukendt undervisningstilbud	115	90,6	12	9,4
Total	7.149	14,5	42.225	85,5

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet.

Anm.: Opgørelsen omfatter elever fra 9. klasse, der er registreret i en kommunal grundskole pr. oktober 2022. Kommunale grundskoler omfatter folkeskoler, kommunale ungdomsskoler, specialskoler for børn samt interne skoler i dagbehandlingstilbud og på anbringelsessteder. Der skal tages forbehold for eventuelle manglende prøveindberetninger fra folkeskolens afgangseksamen særligt fsva specialundervisningstilbud.

*Elever, der modtager mindre end ni støttetimer ugentligt, indgår i denne gruppe.

Køn, herkomst og forældres højst fuldførte uddannelse har fortsat betydning for, om eleverne aflægger alle obligatoriske afgangsprøver. I tabel 4 fremgår det blandt andet, at 31,1 procent af eleverne med forældre, der har grundskolen som højst fuldførte uddannelse, ikke aflægger alle obligatoriske prøver. Til sammenligning er det 10,2 procent af eleverne med forældre, der har en videregående uddannelse, der ikke aflægger alle obligatoriske prøver. Det understreger, at betydningen af den sociale arv fortsat er for stor.

Tabel 4. Elever fordelt på prøveafleggelse i 9. klasse samt køn, herkomst og forældres højest fuldførte uddannelse, 2022/23

	Ikke aflagt alle obligatoriske prøver		Aflagt alle obligatoriske prøver	
	Antal	Andel	Antal	Andel
Køn				
- Dreng	4.186	16,0	22.001	84,0
- Piger	2.963	12,8	20.224	87,2
Herkomst				
- Dansk herkomst	5.644	13,4	36.368	86,6
- Efterkommere	475	11,9	3.516	88,1
- Indvandrere	986	29,6	2.341	70,4
- Ukendt herkomst	44	100,0	0	0,0
Forældres højest fuldførte uddannelse				
- Grundskole	1.058	31,1	2.349	68,9
- Gymnasial uddannelse	225	17,8	1.038	82,2
- Erhvervsfaglig uddannelse	2.702	17,5	12.776	82,5
- Videregående uddannelse	2.845	10,2	25.169	89,8
- Ukendt uddannelsesbaggrund	319	26,3	893	73,7
Total	7.149	14,5	42.225	85,5

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet.

Anm.: Opgørelsen omfatter elever fra 9. klasse, der er registreret i en kommunal grundskole pr. oktober 2022. Kommunale grundskoler omfatter folkeskoler, kommunale ungdomsskoler, specialskoler for børn samt interne skoler i dagbehandlingstilbud og på anbringelsessteder. Efterkommere og indvandrere defineres som personer, hvor ingen af forældrene er statsborgere eller født i Danmark. De adskiller sig ved, at efterkommere er født i Danmark, mens indvandrere er født i udlandet. Forældres højest fuldførte uddannelse er baseret på den forælder, der er registreret med den højeste uddannelse pr. oktober 2022. Videregående uddannelser omfatter også forskeruddannelser. Der skal tages forbehold for eventuelle manglende prøveindberetninger fra folkeskolens afgangseksamen.

Udover at for mange elever ikke lever op til adgangskravene, er der i dag alt for mange unge, der efter folkeskolen forsat er usikre på egne evner og muligheder efter folkeskolen. En undersøgelse fra EVA (2017) viser, at hver fjerde elev (26 procent) ikke oplever at få den hjælp, som de har brug for i forbindelse med uddannelsesvalget. Den konkrete svarfordeling fremgår af tabel 5. Desuden viser undersøgelsen, at næsten halvdelen (44 procent) oplever, at det er et stort pres at skulle vælge ungdomsuddannelse¹⁹. Data indikerer derfor, at der er behov for, at de unge i højere grad får viden om deres uddannelsesvalg, så de bliver bedre forberedt og får støtte, når de skal vælge en ungdomsuddannelse.

¹⁹ EVA (2017)

Tabel 5. Elevernes svar på spørgsmålet: Oplever du, at du får den hjælp, du har brug for at kunne vælge, hvad du skal efter 9./10. klasse?

	Antal	Andel (pct.)
I høj grad	1.055	20,3
I nogen grad	2.823	54,2
I mindre grad	1.039	19,9
Slet ikke	292	5,6
Total	5.209	100

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 8.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA, 2017. Uddannelsesvalg i 8. klasse, EVA, 2017.

Anm.: N = 5.209

Data peger derfor samlet set på, at der fortsat er for mange elever, der ikke aflægger alle obligatoriske afgangsprøver eller består folkeskolens afgangseksamen og dermed ikke har retskrav på at blive optaget på en ungdomsuddannelse. Der er en social slagside i gruppen af elever, som ikke afslutter folkeskolen med en adgangsgivende eksamen. Herudover er der mange elever, der oplever, at de ikke får den hjælp, som de har brug for i forbindelse med uddannelsesvalget.

3.2 HVAD HAR BETYDNING FOR EN GOD OVERGANG TIL UNGDOMSUDDANNELSE?

I dag markerer afgangsprøverne både en afslutning på grundskolen, og samtidig er de forbundet med optagelse på ungdomsuddannelserne. I dette afsnit vil vi se nærmere på, hvad der karakteriserer en god overgang til videre uddannelse, herunder betydningen af adgangskrav på ungdomsuddannelserne og elevernes opfattelse af afgangsprøver for deres adfærd. Desuden vil vi se nærmere på, hvilke adgangskrav, der er på tværs af de nordiske lande.

Som tidligere beskrevet har VIVE udarbejdet en undersøgelse om afgangsprøvenes betydning for eleverne og skolernes adfærd for formandskabet, herunder afgangsprøvers betydning for overgange til ungdomsuddannelse. Se boks tidligere i rapporten. Undersøgelsen viser bl.a., at karakterkravet til erhvervsuddannelserne førte til et fald i påbegyndelse af en ungdomsuddannelse for elever med lave karakterer²⁰. Dette bakker op om, at adgangskrav på ungdomsuddannelserne kan være en stopklods for nogle elever, der potentielt kunne have gennemført en ungdomsuddannelse.

Undersøgelsen peger desuden på, at eleverne selv mener, at forberedelse til afgangsprøverne fylder en stor del af skoleåret, at afgangsprøverne primært gør eleverne bedre til at gå til prøver, mens de har en begrænset rolle for elevernes valg af ungdomsuddannelse²¹. I afsnittene nedenfor vil vi gå i dybden med disse resultater.

²⁰ VIVE (2024)

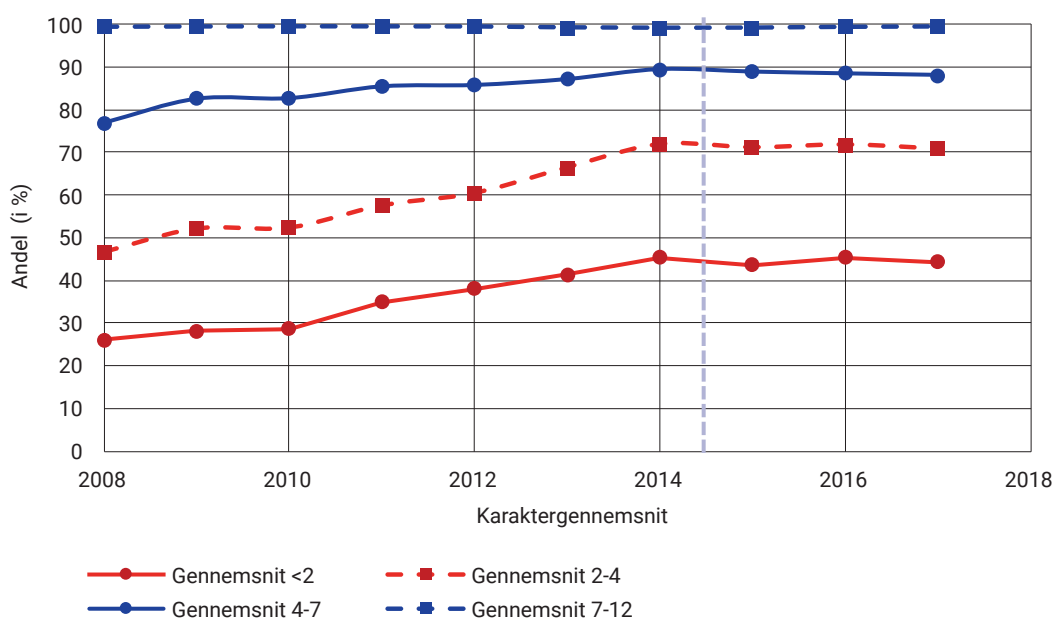
²¹ VIVE (2024)

BETYDNINGEN AF ADGANGSKRAV PÅ UNGDOMSUDDANNELSERNE I DANMARK

VIVE's undersøgelse (2024) viser, at indførelsen af karakterkravet for optagelse på erhvervsfaglige uddannelser i 2015 førte til et fald i andelen af elever, der påbegyndte, og en stagnering i andelen af elever, der gennemførte en ungdomsuddannelse, især blandt dem med lave karakterer. Af figur 3 nedenfor, der viser andelen, der afslutter en ungdomsuddannelse inden for fem år efter afsluttet 9. klasse, fremgår det, at der har været en stigende tendens for alle grupper, men at denne tendens stoppede i 2015.

Figur 3. Andelen, der gennemfører en ungdomsuddannelse inden for 5 år efter afsluttet 9. klasse

Kilde: VIVE's beregninger baseret på registerdata fra Danmarks Statistik.

Note: Figuren viser andelen af en årgang, der gennemfører en ungdomsuddannelse inden for fem år efter afslutning af grundskolens 9. klasse

Samlet set tyder det altså på, at indførelsen af karakterkravet på 2,0 for optagelse på erhvervsuddannelserne i 2015, har medført, at færre elever med gennemsnit under dette krav påbegynder en ungdomsuddannelse²². Det bør dog bemærkes, at der også er en stagnering fra en opadgående tendens for de øvrige karaktergrupper, selvom der ikke er indført karakterkrav, der rammer disse grupper. Ikke desto mindre tyder mønstrene stadig på, at adgangskrav på uddannelserne kan være en stopklods for elevernes videre vej.

Et studie af Larsen et al. (2022) indikerer også, at adgangskravet har haft en negativ betydning for overgangen til ungdomsuddannelserne²³. I studiet, hvor der er fokus på betydningen af adgangskravet på 2,0 for optagelse på erhvervsuddannelser, ses på drenges sandsynlighed for at påbegynde en ungdomsuddannelse efter afsluttet 9. klasse og drenges sandsynlighed for

²² VIVE (2024)

²³ Larsen et al. (2022)

at begå kriminalitet efter afsluttet 9. klasse. Analyserne tyder på, at adgangskravet signifikant reducerede sandsynligheden for, at drenge påbegynder en ungdomsuddannelse inden for et år. Derudover finder forskerne en lille kortvarig effekt på forhøjet kriminalitet.

En anden problematik vedrørende adgangskravene i Danmark er, at der er forskelle i karakterkravene på tværs af ungdomsuddannelserne, der bidrager til en uhensigtsmæssig rangordning. På årets folkemøde, hvor formandskabets foreløbige anbefalinger blev debatteret, pegede Formand for Danske Gymnasieelevers Sammenslutning, Asger Kjær Sørensen, på, at de nuværende karakterkrav har betydning for de unges valg af ungdomsuddannelse:

”Når man står og skal tage et valg mellem to forskellige ungdomsuddannelser, hvor den ene kræver et højt karaktergennemsnit, og den anden kræver et lavere snit, så ved jeg da godt, hvilken en, jeg ville se på som mest prestigefyldt eller af høj kvalitet”.

(Formand for Danske Gymnasieelevers sammenslutning Asger Kjær Sørensen, Folkeskolen 2024²⁴)

Ovenstående viser således, at indførelse af adgangskrav til ungdomsuddannelserne siden 2015 ikke har bidraget til at øge andelen af unge, der gennemfører en ungdomsuddannelse. Tendensen er fortsat, at elever med de laveste karakterer ved afslutningen af folkeskolen i mindre grad end elever med højere karakterer kommer videre i en ungdomsuddannelse. Adgangskrav ser således ud til at forstærke, at folkeskolens afgangseksamen bliver en stopklods for nogle elever frem for en vej til videre uddannelse.

AFGANGSPRØVER OG ADGANGSKRAV TIL UNGDOMSUDDANNELSE I DE ØVRIGE NORDISKE LANDE

Skeler vi igen til de nordiske lande, men denne gang med fokus på adgangskrav til ungdomsuddannelse, kan dette ligeledes bidrage til et nyt perspektiv i forhold til vores gængse forståelse af afgangsprøver som naturlige for at sikre, at de unge er parate til en ungdomsuddannelse.

Det er ikke i alle de nordiske lande, hvor et karaktergennemsnit gælder som adgangskrav til ungdomsuddannelse. I Island og Norge giver det at have afsluttet grundskolen ret til at blive optaget på ungdomsuddannelse.

24 Trier (2024)

I Danmark kræves, som bekendt, et specifikt karaktergennemsnit i de afsluttende standpunktsskarakterer og i **de lovbundne prøver** ved folkeskolens afgangseksamen som adgangskrav til ungdomsuddannelse, imens det i Finland og Sverige kræves, at specifikke fag er bestået. Det er dog værd igen at nævne (se evt. afsnit 2.2.), at Danmark – ud over Norge (men her blot to fag) – er det eneste land, hvor grundskolen afsluttes med afgangseksamener, og hvor karaktergennemsnittet herfra også anvendes som et adgangskrav til ungdomsuddannelse.

I det nedenstående uddyber vi hvilke krav, der gælder for overgange til ungdomsuddannelse i de resterende fire nordiske lande:

- **Norge:** For at få adgang til ungdomsuddannelse skal man i Norge tage den ti-årige grundskoleuddannelse. Grundskoleuddannelsen giver enten studiekompetence, erhvervskompetence eller grundkompetence. Ungdomsuddannelserne i Norge er overordnet opdelt i to hovedretninger: En studieforberegende uddannelse (giver mulighed for at søge ind på de fleste uddannelser ved universiteter) og erhvervsuddannelse (giver i sig selv ikke adgang til universiteter). Den unge kan selv vælge, hvilken ungdomsuddannelse han eller hun ønsker at fortsætte på, og alle har ret til at blive optaget på en ud af tre ungdomsuddannelser, som kandidaten søger. Karaktergennemsnittet vil dog kunne have betydning for, hvilken ungdomsuddannelsesretning eleven kan optages på, og nogle steder, hvilken skole eleven kan komme ind på²⁵.
- **Sverige:** For at få adgang til en ungdomsuddannelse i Sverige skal eleven have et eksamensbevis. Gymnasieuddannelsen er organiseret i 18 nationale uddannelser, som alle har en varighed på tre år. Disse 18 uddannelser er delt op, så 12 af uddannelserne er erhvervsrettede, mens seks uddannelser er studieforberegende og giver adgang til videregående uddannelse. Der er forskellige adgangskrav til de studieforberegende og erhvervsrettede uddannelser: For at kunne søge om optagelse på en erhvervsrettet uddannelse kræves en beståede karakter i fagene svensk, engelsk og matematik og derudover mindst fem andre fag fra folkeskolen. For at kunne søge om optagelse på en studieforberegende uddannelse kræves beståede karakterer i fagene svensk, engelsk og matematik og derudover mindst ni andre fag fra folkeskolen²⁶.
- **Finland:** Da der ikke er nationale prøver eller eksamener i Finland, foretages den afsluttende vurdering af læreren på alle niveauer ud fra de mål, der er angivet for faget i de lokale læreplaner. For at kunne få adgang til ungdomsuddannelse skal eleven bestå folkeskolens kernefag, som er: Modersmål, andet nationalsprog, fremmedsprog, matematik, fysik, kemi, biologi, geografi, sundhedsundervisning, religion/etik. Eleven får derefter et certifikat, som muliggør optagelse på en ungdomsuddannelse. De elever, der ikke består grundskolen, kan tage et 10. skoleår. De elever, der har taget dette 10. skoleår, søger som regel ind på en erhvervsuddannelse²⁷. I Finland findes der, hvad angår ungdomsuddannelser, studieforberegende uddannelse (ansøgning til gymnasiet baserer sig på karakterer fra folkeskolen, hvorfor der kan være konkurrence om at komme ind) og erhvervsuddannelse²⁸.
- **Island:** I Island har alle, der har afsluttet grundskolen, ret til at blive optaget på en ungdomsuddannelse – uanset, om de har opnået en bestået karakter i alle fag eller ej. Dog kan ungdomsuddannelser, ifølge loven herom, opstille adgangsbetingelser til forskellige studielinjer²⁹.

25 NIFU (2022)

26 NIFU (2022)

27 NIFU (2022)

28 NIFU (2022)

29 NIFU (2022)

Ovenstående viser, at det er muligt at indrette uddannelsessystemer, hvor overgange til ungdomsuddannelser ikke defineres af eller tager højde for afgangseksamener og karakterer herfra, men hvor adgangskravene f.eks. primært baserer sig på, at man har gennemført grundskolen. Det er tilfældet i Norge og Island, hvor det at gennemføre grundskolen giver adgang og ret til en ungdomsuddannelse. I Finland og Sverige er der ligesom i Danmark krav om bestået/ikke bestået. Bestået/ikke bestået baserer sig dog ikke på resultater i afgangsprøver, men på elevens standpunktskarakterer.

Der arbejdes også med forskellige adgangskrav til studieforberevende (til videregående uddannelse – i praksis gymnasiale) og erhvervsrettede uddannelser i de nordiske lande. I Island og Norge har alle ret til at blive optaget på en ungdomsuddannelse, dog med forskellige adgangskrav til forskellige studieretninger. I Finland og Sverige er der ligesom i Danmark krav om, at man er bestået for at kunne gå videre, samt differentierede krav til karakterer og fag i forhold til optagelse på en studieforberevende eller erhvervsrettet ungdomsuddannelse³⁰.

Vi kan dermed se, at hvis man på et overordnet niveau betragter de nordiske landes strukturer, hvad angår indretning af afgangseksamener, så er Danmark det land i Norden, der har den mest intensive afgangseksamensstruktur i grundskolen. Derudover viser ovenstående, at afgangseksamenerne i Danmark samtidig spiller en væsentlig rolle for optag på en ungdomsuddannelse sammenlignet med vores nordiske nabolande. Vi mener, at denne skelen til de nordiske lande bidrager til at underbygge et argument for og ønske om muligheden for at indrette en udskoling, hvor selve prøvetrykket er lavere i form af en mindre fagrække, der skal afprøves i, og hvor de afsluttende eksamener betyder mindre i overgangen til ungdomsuddannelser.

ELEVPERSPEKTIVER PÅ AFGANGSPRØVERNES INDFLYDELSE PÅ OVERGANGEN TIL UNGDOMSUDDANNELSE

I indeværende afsnit ser vi nærmere på elevernes oplevelse af afgangsprøvernes indflydelse på deres valg af ungdomsuddannelse. Udover, at adgangskravet kan være en stopklods for nogle elever, kan afgangsprøverne også have u hensigtsmæssige konsekvenser ind i undervisningen. Dette bakker VIVE's undersøgelse op om, hvor eleverne bl.a. giver udtryk for, at udbyttet af afgangsprøver i højere grad er at lære at forberede sig og gå til prøve, end det bidrager til en faglig udvikling³¹.

Flere elever fra erhvervsuddannelserne fortæller som også angivet i kapitel 2, at de primært lærte, hvordan man går til prøve i 9. klasse, dvs. eksamensteknik, mens det faglige læringsudbytte var begrænset. En elev på erhvervsuddannelse udtaler:

30 NIFU (2022)

31 VIVE (2024)

”Det eneste, jeg har lært, er, hvordan jeg kommer til at læse op til eksamen, hvordan jeg kommer til at forberede mig, tage det i eget tempo, ikke stresse og tage timer hjemme i brug.”

(Elev på erhvervsuddannelse, VIVE 2024)

Flere elever ser dog også prøveperioden i grundskolen som en afslutning på et langt skoleforløb og som en prøvebane til fremtidige uddannelsesforløb. Undersøgelsen indikerer, at der er et skifte i elevernes syn på prøve fra *før* til *efter*, de har været til afgangsprøverne i grundskolen. Det kommer til udtryk ved, at der forinden afgangsprøverne er mange ubekendte, og at de efter afgangsprøverne oplever, at de tilegner sig både studietekniske og personlige erfaringer med at forberede sig til at gå til prøve, som de kan tage med sig videre³². Rapporten viser derfor også, at der er en del læring forbundet med at gå til prøver for eleverne, som kan bruges senere i elevernes uddannelsesvej.

Ovenstående er væsentligt at notere sig, da formandskabet selvfølgelig ønsker at understøtte elevernes videre vej i uddannelsessystemet. Derfor ønsker formandskabet heller ikke, at alle afgangsprøver afskaffes, men i stedet at antallet reduceres, som det blev fremført i anbefalingerne om antallet af afgangsprøver. Formålet med reduktionen er at understøtte, at undervisningen i højere grad har fokus på elevernes læring og dannelse og i mindre grad på det prøveforberedende.

Spørgsmålet er endvidere, om *alle* elever oplever prøveperioden som en god afslutning, hvis de i mindre grad lykkes i folkeskolen eller på anden måde befinder sig i en udsat position. Tallene fra VIVE (2024) peger som nævnt på, at afgangsprøverne ser ud til at have en social slagside, idet elever fra hjem med færre ressourcer får lavere karakterer ved afgangsprøverne end i deres standpunktskarakterer (se tabel 1). Det peger på, at de mange afgangsprøver kan være med til at forstærke og forstørre den gruppe af elever, som hverken kan imødekomme de formelle krav og/eller ikke får den fornødne tiltro til egen formåen i overgangen til videre uddannelse.

I formandskabet mener vi, at vi i folkeskolen har en forpligtelse til at understøtte alle elevers videre færd i livet, i uddannelse og beskæftigelse. Det nuværende system med det høje antal afgangsprøver, som primært er bogligt eller akademisk orienterede, og som har stor betydning for de unges videre uddannelsesforløb, lægger således hindringer i vejen for, at vi i folkeskolen kan leve op til denne forpligtelse.

32 VIVE (2024)

Når vi retter blikket mod, hvilken rolle afgangsprøver og karakterer har for elevernes valg af ungdomsuddannelse, tyder det på, at valget af uddannelse efter endt grundskole allerede er taget forud for afgangsprøverne. Eleverne fremhæver i stedet, at deres valg af ungdomsuddannelse er informeret af deres standpunktskarakterer og anden feedback fra lærere og vejledere. Eleverne bruger således de løbende indikationer på eget fagligt niveau i løbet af året til at vælge retning for ungdomsuddannelse³³.

De interviewede elever i VIVE's undersøgelse giver ligeledes udtryk for, at både brobygning og praktik i udkolingen har informeret deres valg af uddannelse efter endt grundskole. Thomsen og Boms undersøgelse bakker op herom. Deres undersøgelse viser konkret, at det særligt er familie, venner og vejledere samt brobygning og praktik, der giver eleverne et grundlag til at træffe beslutning om ungdomsuddannelserne³⁴. Disse pointer er med til at illustrere, at afgangsprøverne i folkeskolen ikke er udslagsgivende for de unges valg af videre uddannelse, men at det i stedet er påvirket af mange andre ting som f.eks. feedback fra lærerne.

Udover elevernes karakterer og de forudgående vejlednings- og brobygningsforløb viser VIVE's undersøgelse også, hvordan de unges forestillinger om det sociale miljø spiller en stor rolle for, hvorvidt eleverne kan se sig selv søge ind på en given ungdomsuddannelse³⁵. Ifølge Juul & Pless (2015) har det sociale miljø på uddannelsesstedet stor betydning for valget af ungdomsuddannelse³⁶. For mange unge er overgangen til ungdomsuddannelsen tæt forbundet med overgangen til ungdomslivet, hvor de kan spejle sig i andre unge. Dette er væsentligt at have for øje som en faktor, der er mere virksom end adgangskrav, hvis vi ønsker at arbejde for både at ligestille ungdomsuddannelserne i de unges øjne, og bidrage til at flere unge kan se sig ind i de ungdomsmiljøer, der kan opstå i og på tværs af uddannelserne.

Boksen nedenfor illustrerer et eksempel på en uddannelsesinstitution, der udbyder både gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser under samme tag. Der er blandt andet fokus på ét samlet studiemiljø, som kommer flere elever til gavn gennem fællesaktiviteter som f.eks. galla, fredagscafé og studieture.

33 VIVE (2024)

34 Thomsen & Bom (2019)

35 VIVE (2024)

36 Juul & Pless (2015)

ERFARINGER FRA STRUER STATSGYMNASIMUM – ÉN SKOLE MED MANGE UDDANNELSER UNDER SAMME TAG

Struer Statsgymnasium har siden 2008 udbudt både gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelser. I dag udbyder skolen EUD, EUX, STX, HHX, HTX, HF, IB og 10. klasse i ét samlet studiemiljø med fælles ledelse. Der er fokus på et mangfoldigt studiemiljø, hvor der er et godt socialt samspil mellem alle skolens uddannelser.

Nogle af skolens erfaringer er listet nedenfor:

- Eleverne *fastholdes bredt set i uddannelse* – ikke i en bestemt
- Flere *valgfagsmuligheder* for den enkelte elev – fag som f.eks. psykologi og programmering kan vælges på tværs af de gymnasiale uddannelser
- Stort og bredt *aktivitetsudbud* efter skole
- *Et inkluderende og dannende elevmiljø*
- *Stærk blandet lærergruppe* (87 procent underviser på mere end én uddannelse)
- *Konkurrencefrie samarbejdsrelationer* – overgangsprojekter med grundskolen.

Kilde: Oplæg ved rektor Mads Brinkmann Pedersen fra Struer Statsgymnasium

3.3 FORMANDSKABETS ANBEFALINGER

Formandskabet mener, at det er afgørende, at folkeskolen ikke bliver en stopklods for den unges videre færd i livet, hvad end det er i uddannelse eller i beskæftigelse. Grundskolen bør give plads til elevernes forskellighed i løbet af udskolingen og i videre uddannelse, frem for at cementere forskelle. Det er for tidligt, hvis unge på 15 – 16 år oplever, at døren til videre uddannelse bliver lukket på baggrund af deres præstationer og erfaringer fra grundskolen.

Formandskabet mener derfor, at de aktuelle afgangsprøver og afgangskarakterer har for afgørende betydning for de unges muligheder i overgangen til ungdomsuddannelserne. Prøvetrykket er for højt og de marginale forskelle mellem standpunkts- og afgangskarakterer peger på, at det høje antal afgangsprøver ikke bidrager med afgørende ny viden eller nye vurderinger af de unges kundskaber og færdigheder og dermed heller ikke bidrager med ny viden eller nye perspektiver på de unges forudsætninger for videre uddannelse.

Formandskabet peger på, at betydningen af karaktergennemsnittet er for afgørende for de unges muligheder for at komme videre i uddannelsessystemet efter grundskolen. Dermed bidrager det nuværende system i alt for høj grad til at opretholde den høje andel af unge, for hvem der ikke er uddannelsesveje efter folkeskolen, ikke mindst i relation til unge fra hjem med færre ressourcer.

Formandskabet ønsker med nedenstående anbefalinger at dæmme op for, at de unge sorteres efter eksamensresultater. I stedet skal folkeskolen og i særlig grad udskolingen geares til at styrke de unges overgang til en relevant ungdomsuddannelse, så de kan se en fremtid, der er åben for nye valg og fravalg, og hvor valget af ungdomsuddannelse ikke lukker mulighederne for altid. Dertil kommer, at alle typer af ungdomsuddannelser skal tilbyde de unge et spændende ungdomsmiljø, der gør alle typer af ungdomsuddannelser attraktive efter folkeskolen.

Det er formandskabets udgangspunkt, at alle unge har krav på at komme videre i en ungdomsuddannelse efter folkeskolen i lighed med de øvrige nordiske lande. Der bør gennem feedback og vejledning sættes på at give de unge bedre muligheder for at vurdere hvilket forløb, der vil passe bedst til dem. Såfremt man politisk ønsker adgangskrav til ungdomsuddannelserne, er det vigtigt, at der fastholdes tydelige alternative optagelsesveje mellem grundskolen og ungdomsuddannelserne, så "døren" ikke lukkes for de unges fremtidige valg. Det er derfor centralt, at fremtidens ungdomsuddannelseslandskab kan favne alle unge, og at der findes relevante ungdomsuddannelser, der matcher diversiteten i alle unges kompetencer og interesser.

FORMANDSKABET ANBEFALER:

- At det bliver højeste karakter på tværs af standpunkts- og afgangsprøvekarakterer, der skal benyttes i de to fortsatte eksamensfag: Dansk og matematik, såfremt karakterer fastholdes som adgangsgivende til specifikke ungdomsuddannelser
- At alle unge har ret til at påbegynde en ungdomsuddannelse ved folkeskolens afslutning
- At alle unge har ret til vejledning, feedback og eventuel brobygning i folkeskolen for at få et bredere perspektiv på valg af ungdomsuddannelse
- At ungdomsuddannelserne på længere sigt samles, så f.eks. gymnasium og erhvervsuddannelser er det samme sted, så der skabes et ungdomsmiljø på tværs af ungdomsuddannelserne.

KAPITEL 4.

FORMANDSKABETS EFTERORD

I Danmark er der tradition for, at folkeskolen er genstand for stor politisk opmærksomhed, og samtidig er det almindeligt, at der indgås brede politiske aftaler på skoleområdet. Dagtilbudsområdet har generelt påkaldt sig mindre opmærksomhed og er samtidig også mindre reguleret. Og selvom brede politiske aftaler giver bedre holdbarhed, så kan brede aftaler også blive en gryderet, hvor ingen af bestanddelene kommer helt til sin ret. Alligevel er fordelene ved forligsmodellen i det store hele større end ulemperne. Men sammenligner man dansk skolepolitik med f.eks. Norge og Finland, så har vi i Danmark alligevel mindre kontinuitet og sammenhæng i de politiske tiltag. Det kunne vi med fordel lære af. En langsigtet og holdbar linje uden for meget detailregulering vil fremme de fagprofessionelles muligheder for at skabe gode institutioner og skoler.

De voksne der er tættest på børnene i skolehverdagen – særligt skoleledere, lærere og øvrigt pædagogisk personale, fraråder ofte, at folkeskolen og dens undervisning pålægges en alt for bred vifte af krav og ambitioner inden for alle politikområder og samfundsudfordringer, og ikke kun dem der mere snævert hører til børne- og skolelivet. Der er derfor en mærkbar tendens til, at der bliver stoftrængsel i folkeskolen, og at det bliver vanskeligt at fokusere og balancere de allermost centrale spørgsmål.

De vigtige balancer i vores ambitioner for børn og unge har haft forskellig prioritet gennem årene.

- At være og at blive til
- At danne og at uddanne
- At lege og at lære.

Siden PISA-undersøgelsernes indtog i begyndelsen af det nye årtusinde fulgte en række år, hvor fokus har været, at børn skulle lære, uddanne sig og blive til noget – og helst så hurtigt som muligt. Legen, dannelsen og bare det at være, fik mindre fokus i mange års skolepolitik. I de seneste år (og i den nylige skolepolitiske aftale) er det politiske fokus nu ikke blot på faglig trivsel, men også på trivsel. Pendulet i ovennævnte balancer har flyttet sig. Det hilser formandskabet i Rådet for Børns Læring velkommen.

Formandskabet i Rådet for Børns Læring har som uafhængig rådgiver for ministeren stor frihed til at vælge temaer, men vi er dog i vores beskikkelse blevet bedt om i særlig grad at forholde os til, hvordan der kan skabes bedre vilkår for børn og unge med særlige behov og mindske betydningen af social arv. Det har været vores ambition at vælge nedslag, hvor der især er mulighed for ikke blot at hæve kvaliteten af dagtilbud og skoleliv for alle børn, men i særlig grad støtte børn og unge med særlige udfordringer.

I denne sidste årsberetning vil vi afslutte med en perspektivering af vores arbejde gennem de sidste tre år, og ikke mindst knytte kommentarer til vores anbefalingers fortsatte relevans.

4.1 FORMANDSKABETS FOKUS OG ANBEFALINGER I DEN SAMLEDE FORMANDSKABSPERIODE

De pædagogiske institutioner vi har i dagens Danmark, er fortsat ikke gode nok til at mindske den sociale arv. Den faglige og sociale trivsel er for lav i institutionerne, og der er for mange børn og unge, der står uden for de faglige og sociale fællesskaber. Formandskabet har i den samlede treårige periode derfor haft fokus på, hvordan der kan skabes bedre vilkår for børn og unges institutions- og skoleliv, så alle børn og unge får en god og lærerig opvækst. Formandskabet har i den samlede periode sat fokus på og anbefalet følgende:

- I *beretningen fra 2022* satte formandskabet fokus på relationskompetence i dagtilbud. Relationskompetence er en central del af den pædagogiske kernefaglighed, og vi ved, at dygtigt pædagogisk personale med stærke relationskompetencer er afgørende for, at børn oplever trygge læringsmiljøer, hvor de udvikler sig og trives. Et fælles professionelt sprog og forståelse af relationskompetence er vigtig, da det kan styrke de faglige fællesskaber og den løbende refleksion i og omkring den daglige praksis. Det kræver en indsats på flere fronter, hvilket også kom til udtryk i formandskabets anbefalinger om, at pædagoguddannelsen og uddannelsen til pædagogisk assistent skal styrkes, der skal være fokus på kompetenceudviklingsforløb for hele personalegruppen i daginstitutioner, der skal være et ledelsesmæssigt fokus på relationskompetence i den enkelte institution, og uddannelserne skal have et større fokus på specialpædagogik og arbejdet med børn i udsatte positioner. Samtidig pointerede formandskabet også vigtigheden af at bekæmpe de store rekrutteringsudfordringer på daginstitutionsområdet, hvor vi bl.a. anbefalede, at der blev udarbejdet en samlet national handlingsplan med en række initiativer, der på både kort og lang sigt sikrer nok uddannet pædagogisk personale til at opretholde høje normeringer og et højt uddannelsesniveau.
- I *beretningen fra 2023* satte vi fokus på betydningen af en sammenhængende indskoling og fritidstilbud af høj kvalitet. Det er vigtigt med en sammenhængende indskoling, hvor børnene kun starter i skole én gang, og hvor der lokalt skabes et sammenhængende fagligt indhold med plads til fordybelse og praksisfaglighed i fagene og med få, gennemgående voksne. For at indfri disse ambitioner anbefalede formandskabet i deres beretning, at en isoleret førskole-SFO og en isoleret børnehaveklasse skal afskaffes, antallet af fag og læringsmål i indskolingen skal reduceres, og målet om fuld kompetencedækning skal afskaffes, så børnene møder et gennemgående team af lærere og pædagoger gennem hele indskolingen. I *beretningen fra 2023* havde formandskabet også et selvstændigt fokus på børnenes fritidstilbud som et vigtigt element i at skabe en sammenhængende indskoling, samt potentialer og opmærksomhedspunkter ved frisættelse af folkeskolen. Formandskabet pointerede i forlængelse heraf, at frisættelsen ikke i sig selv kan løse alle problemer, som folkeskolen står overfor. Frisættelsen skal implementeres med en forståelse for, at succesrig udfoldelse af friheden forudsætter, at den er efterspurgt, og at der er de rette kompetencer til den.
- I *beretningen fra 2024* har vi fokuseret på folkeskolens sidste år. Som vi har redegjort for i indeværende beretning er undervisningen i udskolingen alt for fokuseret på at forberede eleverne til afgangsprøver, og det medfører, at afgangsprøverne bliver alt for styrende for den undervisning, som eleverne modtager i folkeskolens sidste år. Der er for lidt fokus på fordybelse, praksisfaglighed og motiverende undervisning. Og afgangsprøverne er for afgørende for elevernes videre muligheder i overgangen til videre uddannelse, hvilket i praksis betyder,

at folkeskolen kan blive en stopklods. Vi anbefaler derfor bl.a., at antallet af afgangsprøver reduceres, og at der kommer et større fokus på at give eleverne løbende vejledning og feedback. Desuden mener formandskabet, at afslutningen på folkeskolen og overgangen til ungdomsuddannelser skal tilrettelægges, så der ikke lukkes døre for den unges videre uddannelse.

Vi har i formandskabet noteret en **positiv opmærksomhed omkring vores anbefalinger** – både fra børne- og undervisningsministeren og fra områdets interessenter. Den politiske retorik, værdier og tiltag har i de senere år i langt højere grad flugtet med vores målbillede og dertilhørende anbefalinger. Det vil vi gerne kvittere for. Alligevel mener vi, at de tidligere afgivne anbefalinger i det store hele fortsat har en relevans, som centrale politiske aktører og interessenter bør arbejde videre med.

På **dagtilbudsområdet** mener vi fortsat, at kvaliteten kan og skal løftes. Der skal som anbefalet i langt højere grad være fokus på relationskompetence, specialpædagogik og børn i udsatte positioner i de pædagogiske uddannelser samt i den daglige praksis ude i dagtilbuddene. Det er i den forbindelse vigtigt, at det stigende antal ufaglærte medarbejdere får mulighed for at styrke deres kompetencer på disse felter. Formandskabet vurderer i forlængelse heraf, at uddannelsesreformen for kommende pædagoger vil være et oplagt sted at starte, men at der fortsat er behov for en national handlingsplan og/eller aftale på tværs af stat, kommune og faglige interessenter, der sætter de oplistede områder i fokus.

På **skoleområdet** anerkender formandskabet en række af de tiltag i folkeskoleaftalen, der skal forsøge at skabe en bedre og **mere sammenhængende indskoling**, herunder fravigelsen af kravet om fuld kompetencedækning, en lidt kortere skoledag i indskolingen og lidt færre fag i 1. klasse. Vi ønsker dog fortsat at sende en opfordring til stat og kommuner om fortsat at arbejde henimod, at skolestarten bliver mere sammenhængende med en fast gruppe af voksne. Skolestarten bør i højere grad tilrettelægges ud fra børnenes behov, og de bør ikke have tre skift på halvandet år (førskole-SFO, børnehaveklasse og 1. klasse). Dertil ser formandskabet stadig et behov for, at der politisk rettes fokus mod pædagoger og fritidstilbud som nøgler til at skabe en bedre indskoling og et godt børneliv, hvor flere trives.

I den samlede skoletid, men særligt i **folkeskolens sidste år**, skal der på trods af de gode intentioner i folkeskoleaftalen om bl.a. praksisfaglighed, valgfag og en mindre reduktion i prøvetryk, fortsat arbejdes på en mere rummelig folkeskole med mere motiverende og varieret undervisning. Børn og unge lærer forskelligt, er forskellige og har forskellige behov. Det skal folkets skole kunne honorere.

Årets anbefalinger om færre prøver og bedre overgange til ungdomsuddannelse har særligt til formål at skabe bedre vilkår for en folkeskole, der har plads til flere måder at lære på. Derudover skal det mindske fokus på de ofte akademisk rettede prøver skabe øget plads til varieret og motiverende undervisning i udskolingen.

En afsluttende pointe angående indeværende års anbefalinger set i forhold til de samlede intentioner i folkeskoleaftalen er, at det nuværende prøvesystem udgør en indirekte styring af skoleområdet. Så længe de afsluttende prøver fylder og tildeles den vægt, som de gør i dag, bliver det vanskeligt at indfri intentionerne i den seneste folkeskoleaftale om øget frisættelse, praksisfag-

lighed og større variation i undervisningen. Formandskabet kvitterer her for, at der som en del af folkeskoleaftalen skal nedsættes en ekspertgruppe, der bl.a. skal kigge nærmere på, hvordan prøvetrykket på sigt kan justeres. Ekspertgruppen kan efter vores overbevisning med fordel kigge nærmere på indeværende års anbefalinger til en lettelse af det samlede prøvetryk.

LITTERATURLISTE

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd (2019). *Flere unge med handicap består ikke folkeskolens afgangsprøve*. København.

Børne- og Undervisningsministeriet (2024a). *Prøvefag i 8., 9., og 10. klasse*. [Prøvefag i 8., 9. og 10. klasse | Børne- og Undervisningsministeriet \(uvm.dk\)](#). BUVM.

Børne- og Undervisningsministeriet (2024b). *Aftalen om folkeskolens kvalitetsprogram*. [Aftale mellem regeringen \(Socialdemokratiet, Venstre og Moderaterne\) og Liberal Alliance, Det Konservative Folkeparti, Radikale Venstre og Dansk Folkeparti om folkeskolens kvalitetsprogram – frihed og fordybelse \(uvm.dk\)](#). BUVM.

Danmarks Evalueringsinstitut (2017). Uddannelsesvalg i 8. klasse. <https://eva.dk/Media/638366724762570653/EVA%20Unges%20vej%20mod%20ungdomsuddannelse.pdf>. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

Danmarks Evalueringsinstitut (2022): Motivation og variation i udkolingen. Erfaringer og inspiration fra et aktionslæringsprojekt, Motivation og variation i folkeskolen. <https://eva.dk/grundskole/undervisning-i-grundskolen/motiverende-undervisning/motivation-og-variation-i-udskolingen>

Danmarks Evalueringsinstitut (2023). *Hvordan kan en appelsin og et frit eksperiment motivere dine skoletrætte elever? København*: Danmarks evalueringsinstitut.

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (2024). *Afgangsprøvenes betydning for overgangen til ungdomsuddannelserne*. København. VIVE.

Hascher, T., Tuominen, H., & Salmela-Aro, K. (2022). How does well-being in school matter? Effects, influencing factors, and promotion. *Zeitschrift für Psychologie*, 230(3), 187–188. <https://doi.org/10.1027/2151-2604/a000494>

Holzer, J., Korlat, S., Bürger, S., Spiel, C., & Schober, B. (2022). Profiles of school-related well-being and their links to self-esteem and academic achievement. *Zeitschrift für Psychologie*, 230(3), 189–200. <https://doi.org/10.1027/2151-2604/a000498>

Ravn, K. (2023). *Tre ud af fem nordiske lande har ingen eksamen i grundskolen*. [Vidste du det: Tre ud af fem nordiske lande har ingen eksamen i grundskolen \(folkeskolen.dk\)](#). Folkeskolen.dk.

Uddannelsesguiden (2024). Adgangskrav til de gymnasiale uddannelser. [Adgangskrav til de gymnasiale uddannelser | UddannelsesGuiden \(ug.dk\)](#)

Uddannelsesstatistik (2024a). *Statistik om elevfravær*. Nøgletalsanvisninger af elevfravær på landsplan, for den valgte kommune- eller skole fordelt på fraværstyperne. BUVM.

Uddannelsesstatistik (2024b). Elevtrivsel. Opgørelse over elevernes trivsel. [Statistik om Elevtrivsel | Børne- og undervisningsministeriet \(uddannelsesstatistik.dk\)](#). BUVM.

Juul & Pless (2015). *Unges uddannelsesvalg i tal: Midtvejsrapport i forsøgs- og udviklingsprojektet 'Fremtidens Valg og Vejledning'*. Center for Ungdomsforskning

Larsen et al. (2022). Pushed out of the education system: using a natural experiment to evaluate consequences for boys.

Lykkegaard, E. & Qvortrup, A. (2024). TrivselsLUP 2023. Lokalisteret på [TrivselsLUP-datarapport-2023-final-redigeret.pdf \(gymnasieskolen.dk\)](#)

Lykkegaard, E., Qvortrup, A., & Jensen, J. (2023). Well-being and COVID 19 related stressors: Fluctuations and 'at risk students' during the pandemic.

Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning. (2022) *Kartlegging av nordisk forskning på eksamen*. NIFU.

Thomsen, J.-P., & Bom, L. H. (2019). *Danske unges uddannelsesforventninger: Med særligt fokus på unge fra kortuddannede hjem*. VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Trier, M.B. (2024) Råd vil gøre op med eksamen som styrende for udkolingen. <https://www.folkeskolen.dk/afgangsprover-karakterer-skolepolitik/rad-vil-gore-op-med-eksamen-som-styrende-for-udskolingen/4771780>.

Qvortrup, A. (2024). *Professor: Danske elevers faglige trivsel er bekymrende. Derfor skal elevperspektivet fylde mere i fagplanerne*. Folkeskolen.dk. Lokaliseret på [Professor: Danske elevers faglige trivsel er bekymrende. Derfor skal elevperspektivet fylde mere i fagplanerne \(folkeskolen.dk\)](#)

BILAG 1.**REFERAT AF MØDE I RÅDET FOR BØRNS LÆRING D. 19. AUGUST 2024**

Formandskabets beretning blev drøftet på et møde i Rådet for Børns Læring den 19. august 2024. Formandskabet takkede på mødet for de indkomne kommentarer. Formandskabet bemærker i forlængelse heraf, at mange af de præsenterede perspektiver er yderst relevante, og at de løbende har været drøftet i årets arbejde og/eller efterfølgende er taget til efterretning. Der er endvidere på baggrund af mødet foretaget præciseringer og justeringer af beretningen. Det indebærer bl.a. en præcisering af, at formandskabet ikke ønsker at afskaffe *alle* afgangsprøverne, da der kan være læring og dannelse forbundet med at deltage i enkelte prøver. Hertil er argumentationen for, hvorfor netop dansk og matematik bør udgøre de fremtidige afgangsprøvefag, uddybet. Siden rådsmødet har formandskabet endvidere tilføjet reference om, at flere unge med handicap ikke består folkeskolens afgangsprøve. Endvidere er der tilføjet en anbefaling om, at prøveformerne skal udvikles, så de er i overensstemmelse med det igangværende arbejde med fagfornyelsen. Derudover er det præciseret, at alle elever skal have ret til at påbegynde en ungdomsuddannelse efter folkeskolen, og at fremtidens uddannelseslandskab derfor skal matche diversiteten i alle unges kompetencer og interesser. Der er endvidere foretaget en række øvrige præciseringer løbende i beretningen for at lette læsningen og tydeliggøre formandskabets budskaber.

I det følgende gives et resumé af de indkomne bemærkninger fra Rådet på mødet.

Skolelederforeningen kvitterede for en god og relevant årsberetning med et stærkt datagrundlag, der fremhæver, at prøver ikke leverer på det, som de skal. Skolelederforeningen bemærkede særligt, at en af årsagerne til, at der fortsat er mange elever, der ikke får en afgangseksamen, er, at der i dag er flere krav til eleverne, end der tidligere har været. Det gælder f.eks. 12 eksamener på tre uger, at eleverne skal igennem det samme, selvom flere har særlige behov, og at eleverne generelt skal opnå, hvad der svarer til 1 års læring mere på den samme skoletid end tidligere. Skolelederforeningen bemærkede dog, at andelen af unge, der ikke er i uddannelse eller arbejde, er højere i andre lande. Hertil bemærkede Skolelederforeningen, at formuleringen om, at for mange ikke består folkeskolen, i beretningen med fordel kan modereres. Desuden bemærkede Skolelederforeningen, at systemet forventer noget, der ikke kan leveres ude på skolerne, og at konsekvensen er, at for mange unge oplever at mislykkes. I forlængelse heraf kvitterede de for, at årsberetningen rammer kernen i forhold til de børn og unge, der ikke lykkes – og at det er godt at slå ned på eksamenerne i folkeskolen.

Børne- og Ungdomspædagogernes Landsforbund (BUPL) udtrykte stor tilfredshed med beretningen og formandskabets anbefalinger, som har blik for børneperspektivet. BUPL bemærkede, at der er stor sammenhæng til formandskabets tidligere anbefalinger. BUPL påpegede dog, at fritidspædagogikken bør skrives ind i formandskabets anbefalinger, som handler om vejledning og feedback. I forlængelse heraf fremhævede BUPL forskning fra Kirsten Elisa Petersen, der har fokus på pædagogernes rolle.

Danmarks Lærerforening (DLF) kvitterede for en god årsberetning, herunder formandskabets fokus på færre afgangsprøver i folkeskolen. DLF bemærkede, at årsberetningen og undersøgel-

sen fra VIVE (2024), som er udarbejdet på foranledning af formandskabet for Rådet for Børns Læring, viser, at alle prøver bør afskaffes. I forlængelse heraf bemærkede de, at formandskabets anbefaling om, at der fortsat skal være prøver i dansk og matematik, ikke holder. For DLF er det vigtigt, at alle afgangsprøver afskaffes, bl.a. for at undgå skævvridningen mellem folkeskolens fag og det faktum, at afgangskaraktererne ikke giver ny viden. De bemærkede desuden, at folkeskolen kan afsluttes på andre måder, og at det ikke er folkeskolens opgave at lære eleverne at gå til prøve. DLF mener samtidig, at eleverne skal vejledes professionelt, så de kan træffe den rigtige beslutning i forhold til deres videre vej. I forlængelse heraf bemærkede de, at det bør være en elevrettighed at komme videre på en ungdomsuddannelse, hvilket de med fordel mener, bør skrives tydeligere frem i årsberetningen. Der skal skrues op for den gode vejledningsindsats, og det er vigtigt at huske på, at folkeskolen ikke har til opgave at vejlede hen imod én bestemt ungdomsuddannelse, men understøtte eleverne i deres valg. DLF bemærkede til sidst, at man i sammenhæng med fagfornyelsen bør gå det sidste skridt og droppe standpunktskaraktererne i folkeskolen.

Forældrenes Landsorganisation (FOLA) kvitterede for en god rapport, herunder særligt fokus på at reducere antallet af afgangsprøver i folkeskolen. FOLA bemærkede dog, at man bør fjerne alle eksamener fuldstændig. FOLA efterlyser en konstatering af, at folkeskolen ikke kan løfte den opgave, der handler om at "redde" ungdomsuddannelserne, herunder at gøre nogle ungdomsuddannelser mere eftertragtede. FOLA fremhævede desuden vigtigheden af at have pædagoger med til skole-hjem-samtaler.

Kommunernes Landsforening (KL) kvitterede for en gennearbejdet årsberetning og var enige i, at man bør reducere antallet af afgangsprøver i udskolingen, da det bl.a. kan være en af årsagerne til, at eleverne ofte mister lysten og nysgerrigheden i udskolingen. KL fremhævede desuden, at det høje prøvetryk i folkeskolen kræver mange ressourcer, som med fordel kan benyttes bedre i skolen.

Danske Professionshøjskoler (DP) syntes overordnet set, at det er en god årsberetning og nogle gode anbefalinger. De hilser tematikken om at reducere antallet af afgangsprøver velkommen – ikke kun pga. ressourcer, men også fordi skolernes egne oplevelser er, at de mange prøver i skolen presser eleverne. De bemærkede, at man ikke skal have flere afgangsprøver end højest nødvendigt. DP bemærkede dog samtidig, at prøverne er en del af de unges dannelse og påpegede, at formandskabet bør styrke argumentationen for, hvorfor de mener, at der fortsat skal være prøver i dansk og matematik.

Danske Handicaporganisationer (DH) synes overordnet set, at det er en god beretning og nogle gode anbefalinger. DH bemærkede, at beretningen ikke indeholder elevgruppen med særlige behov, der klarer sig langt dårligere ved folkeskolens afgangsprøve. I den anledning har de eftersendt undersøgelse fra AE (2019), der undersøger, hvordan unge med forskellige udvalgte psykiske og fysiske handicap klarer sig ved folkeskolens afgangsprøve. Analysen viser overordnet, at unge med handicap klarer sig dårligere ved folkeskolens afgangsprøve end unge generelt, og DH peger i forlængelse heraf på, at dette bør adresseres i årsberetningen. Desuden bemærkede DH, at det er relevant at kigge på de nordiske lande, men det med fordel kan beskrives, hvordan landene rent faktisk klarer sig på forskellige parametre som f.eks. faglighed og trivsel sammenlignet med Danmark. Endeligt påpegede DH, at der mangler fokus på elevernes videreudvikling,

f.eks. i det videre arbejdsliv. DH sendte efter mødet desuden en række mere tekstnære bemærkninger til årsberetningen.

Skole og Forældre kvitterede for en god, relevant og velformuleret beretning med gode argumenter. De var overordnet set enige i formandskabets anbefalinger, herunder at folkeskolen ikke skal lukke døre til elevernes videre vej. De påpegede, at de unge i dag udskyder deres valg af karriere ved at tage en gymnasial ungdomsuddannelse, som holder flere døre åbne end en erhvervsuddannelse. Skole og Forældre bakkede særligt op om formandskabets anbefaling vedr. vejledning og feedback og bemærkede, at man i årsberetningen burde adressere, at den nuværende karakterskala er upædagogisk, ligesom afgangsprøverne i folkeskolen på nuværende tidspunkt mangler et pædagogisk sigte. Det blev desuden bemærket, at man i årsberetningen bør forholde sig til, hvordan man sikrer kvaliteten i det alternative system, som formandskabet anbefaler. Hvad skal eksempelvis erstatte den tryghed, som eksamenerne giver, fordi det bliver en mulighed for en "second opinion"? Endeligt kvitterede de for at samle ungdomsuddannelserne, men man skal huske, at det er en svær opgave ift. bl.a. kultur og ledelse.

Ungdomsskoleforeningen kvitterede for en god og velskrevet rapport. Ungdomsskoleforeningen præsenterede et eksempel fra coronatiden, hvor betydningen af karakterer var mindre, hvilket resulterede i, at den pågældende elev i højere grad kunne vise sine evner til de afsluttende prøver. Ungdomsskoleforeningen påpegede, at man bør være opmærksom på, hvilken betydning standpunktskaraktererne får ind i bl.a. undervisningen, hvis de eneste prøver vil være dansk og matematik.

FOA kvitterede for en god beretning, som de overordnet set bakker op om, herunder særligt tematikken om, at folkeskolen ikke må være en stopklods for de unges videre vej. FOA var blandt andet optaget af social arv og mener, at flere elever mangler social kapital. I forlængelse heraf bemærkede de på mødet, at der burde være et fag, der handler om livet i det hele taget. FOA bemærkede desuden, at folkeskolen ikke kan løse alle problemer, men der bør i højere grad være fokus på, at eleverne får den relevante "livsviden". Derudover mener FOA, at den mundtlige præsentation ikke bør fylde så meget, da de elever, der ikke er gode til at tage ordet, bliver straffet for det.

Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF) sendte efter mødet deres skriftlige bemærkninger til årsberetningen. DUF kvitterede med, at det er en god, grundig og gennearbejdet rapport. De kvitterede særligt for fokus på mangfoldigheden i forskellige kompetencer i forhold til, hvad det vil sige "at være dygtig" i forhold til undervisning og afgangsprøver. Desuden bemærkede de det skarpe blik for faglig trivsel, fokus på læring, og at elevernes perspektiv fremgår i rapporten. DUS bakkede desuden op om formandskabets fokus på brugbar feedback i skolen. Det er et vigtigt blik for, at prøvesystemet er hensigtsmæssigt for alle børn og unge. DUS bemærkede til sidst, at det med fordel kan skrives tydeligere frem i årsberetningen, at retten til individuel vejledning ville være godt for eleverne, dvs. en udspecificering af vejledningsindsatsen.

BILAG 2.**RÅDET FOR BØRNS LÆRINGS
AKTIVITETER I 2024**

Formandskabet har i 2024 valgt at fokusere på elevernes sidste år i folkeskolen. De har særligt haft fokus på, hvordan vi skaber en bedre udskoling med færre afgangsprøver, plads til praksisfaglighed, dannelse og bedre muligheder for overgange til ungdomsuddannelse.

For at få mere viden om, hvilken betydning folkeskolens afgangsprøver har for overgangen til ungdomsuddannelser, har formandskabet fået udarbejdet en undersøgelse ved Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE). Hovedresultaterne i rapporten falder ind under to temaer. De første fem hovedresultater omhandler afgangsprøvekarakterernes betydning for overgangen til ungdomsuddannelserne. De sidste tre hovedresultater omhandler afgangsprøvenes betydning for elevernes adfærd og undervisning. Undersøgelsen kan findes på rådets hjemmeside: www.børns-læring.dk

Derudover har formandskabet afholdt en workshop med medlemmerne i Rådet for Børns Læring. Workshopen blev afholdt den 20. marts og blev indledt med et eksternt oplæg om afgangsprøverne i Danmark. Herefter var der en bred drøftelse i rådet, hvor formålet var at drøfte og få konkrete input til formandskabets indledende anbefalinger om en bedre udskoling. Rådet har senere haft mulighed for at komme med konkrete bemærkninger til den færdige årsberetning.

Formandskabet var også repræsenteret på Folkemødet 2024, hvor de havde en paneldebat på Altingets scene den 13. juni. Det overordnede tema for debatten centrerede sig om, hvordan vi sikrer en bedre udskoling for alle. Dertil præsenterede formandskabet deres foreløbige anbefalinger, efterfuldt af en debat med repræsentanter for elever, lærere samt skole- og uddannelsesledere på henholdsvis grundskole- og ungdomsuddannelsesniveau. Anbefalingerne er senere blevet færdigskrevet og er nu en del af den samlede årsberetning for 2024. Du kan læse mere om formandskabets arrangement på folkeskolen.dk: [Råd vil gøre op med eksamen som styrende for udskolingen \(folkeskolen.dk\)](https://www.folkeskolen.dk)

I formandskabets tredje periode, som startede i december 2023 og sluttede i august 2024, har der været afholdt to møder i Rådet for Børns Læring og ni møder i formandskabet.

Formandskabets årsberetning for 2024 kan findes på Rådets hjemmeside: www.børns-læring.dk

**BERETNING
FRA FORMANDSKABET**

August 2024

Udgivet af:
Formandskabet for
Rådet for Børns Læring

Foto: Børne- og Under-
visningsministeriet

Grafisk produktion:
Stibo Complete

FORMANDSKABET FOR RÅDET FOR BØRNS LÆRING

Rådet for Børns Læring er et uafhængigt råd, hvis opgaver og sammensætning er fastsat i folkeskoleloven. Rådet ledes af et formandskab, hvis medlemmer er: Else Sommer (formand), Helle Bjerg, Marco Damgaard, Mads Meier Jæger, Nanna Lohman, Anette Lykke, Jens-Peter Thomsen.

Rådet for Børns Læring skal blandt andet følge, vurdere og rådgive børne- og undervisningsministeren om det faglige niveau, den pædagogiske udvikling og elevernes udbytte af undervisningen i folkeskolen og om det pædagogiske arbejde med at understøtte alle børns trivsel, udvikling og læring i dagtilbud.

www.børns-læring.dk